
Capitolul 4.

Poziționarea ideologică a partidelor politice

Acest capitol cuprinde o analiză detaliată a pozițiilor partidelor vizavi de chestiunile de bază ale concurenței programatice/ideologice. Subiectele reflectate au fost repartizate în următoarele blocuri (grupaje) tematice: economie, politică (organizarea de stat), cultură și identitate. Identificarea particularităților poziționării partidelor politice în baza acestor chestiuni permite analiza diferențelor de program și a similitudinilor existente între actorii principali ai sistemului de partide din Republica Moldova. După cum s-a menționat în capitolul al doilea al studiului de față, reprezentarea grafică a pozițiilor partidelor politice este un procedeu analitic convingător în discuția cu privire la faptul cât de mult se apropie sau se îndepărtează pozițiile partidelor în privința unui anumit subiect politic.

Analiza informației obținute ne va permite să identificăm poziționarea ideologică a partidelor politice din Republica Moldova atât în anul 2006, cât și în 2001. Rezultatele pentru anul 2001 au fost stabilite în baza aprecierilor retrospective ale experților și servesc drept coordonate inițiale în analiza modificărilor pozițiilor din perspectiva evolutivă. Cea mai mare atenție este acordată, însă, aprecierii pozițiilor partidelor pentru anul 2006. Existența atât a aprecierilor experților, cât și a rezultatelor chestionării funcționarilor de partid, privind intervalul de timp nominalizat (2006) permite de a compara poziționarea partidelor politice din punctul de vedere al diferitelor categorii de respondenți.

Pe parcursul capitolului, rezultatele analizei datelor din fiecare perioadă discutată, sunt prezentate prin trei figuri, care specifică aprecierile poziției partidelor de către diferite categorii de respondenți. Prima figură – poziționarea partidelor conform aprecierilor funcționarilor de partid – reprezintă poziția fiecărei formațiuni dedusă în baza mediei aritmetice calculate din răspunsurile a 101 funcționari de partid intervievați (întregul eșantion). A doua figură reprezintă pozițiile partidelor conform aprecierilor doar ale acelor funcționari de partid, care sunt membri ai formațiunii în cauză (autoevaluarea). Figura a treia – dinamica poziționării partidelor politice din punctul de vedere al experților

– reflectă opinia experților atât pentru anul 2006, cât și pentru 2001. În cadrul fiecărei figuri pozițiile partidelor sunt prezentate ca medie aritmetică a aprecierilor individuale ale reprezentanților grupurilor respective de respondenți.

Datele privind polarizarea sistemului de partide, oferite în cadrul Tabelului 3.6 din capitolul precedent, se bazează pe aprecierile înserate în primele figuri ale capitolului de față. Cititorul, care este interesat de indicatorii generalizați ai gradului de diferențiere programatică fixate în primele figuri ale capitolului de față, întotdeauna are posibilitatea de a reveni la Tabelul 3.6. Un alt exemplu de legătură nemijlocită între capitolul prezent și cel precedent, poate servi Tabelul 3.5, care conține informații despre aceea, cât de importantă pentru partide este fiecare dintre chestiunile discutate în capitolul de față.

ECONOMIE

1. Gestionarea economiei naționale

Funcționarilor de partid și experților li s-a propus să se pronunțe asupra mecanismului de gestionare a economiei naționale. Subiectul a fost formulat în așa fel, încât persoanele intervievate să poată face alegerea în baza unei scale de zece puncte, a cărei capete sunt reprezentate de două alternative diametral opuse. Prima presupune acordarea statului a rolului regulator exclusiv al economiei naționale. Iar cealaltă opțiune prevede dezvoltarea sectorului economic fără nici un fel de intervenție din partea structurilor statale, conform regulilor determinate de raportul cerere-ofertă.

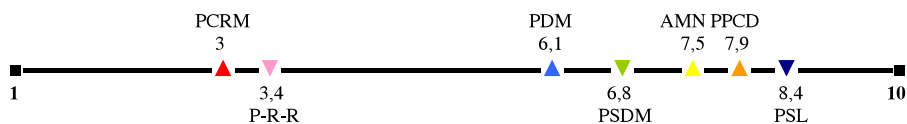
Chestiunea ce ține de gestionarea economiei naționale, prin care, de regulă, se subînțelege gradul de implicare a statului în derularea proceselor economice, reprezintă o dilemă clasică pentru poziționarea ideologică a partidelor politice, și care este deopotrivă actuală atât pentru partidele politice din statele dezvoltate din punct de vedere economic, cât și pentru cele din statele cu economia în tranziție. Tradițional, doctrinele de extremă stângă (curențele marxiste, de exemplu) optează pentru controlul total al sectorului economic de către stat. Partidele de centru-stângă (social-democratice, de exemplu) și, deseori, cele de centru-dreapta (social-liberale sau creștin-democrate, de exemplu) se pronunță pentru așa-zisa „politică intervenționistă”. Sensul acestei „politici” constă în faptul că statul nu controlează, ci intervine în sectorul economic pentru a nu permite colapsul acestuia - *market failures*, (după modelul crizei economice mondiale din 1929-1933). O opțiune complet deosebită în ceea ce privește gestionarea economiei este adoptată de partidele politice care promovează principiile liberalismului clasic. Adepții acestui punct de vedere optează pentru libertatea totală a inițiativei private în economie. Ro-

lul statului este minim, și poate fi specificat prin multcunoscuta formulă de „paznic de noapte”. Liberalismul economic, în varianta sa clasică, este unul antietatist și consideră că economia trebuie să se dezvolte după principiul „laissez-faire”. În pofida vulnerabilității acestui model, demonstrată prin rezultatele transformărilor fostelor economii socialiste, ideile liberale continuă să rămână în atenția mediilor academice și politice (vezi lucrările semnate de M. Friedman și F. Hayek¹).

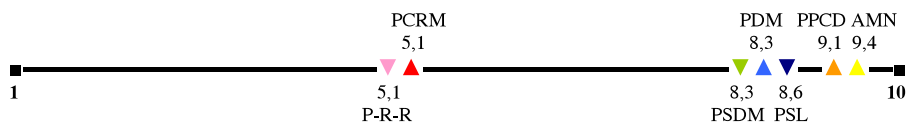
Una dintre sarcinile principale ale acestui capitol este de a stabili în ce măsură pozițiile partidelor constatate pe parcursul cercetării coincid cu

Fig.1. Gestionarea economiei naționale: control statal versus economia de piață

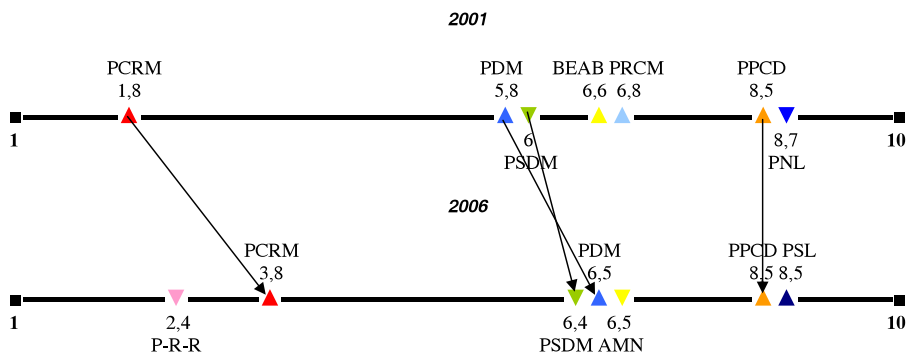
1a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

1b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

1c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – control statal; 10 – economie de piață

opțiunile ideologice inserate în programele politice ale acestora, sau declarate chiar în numele partidului. După cum se observă în figura 1, eșichierul politic moldovenesc este unul foarte pestriț. Fenomen pe deplin firesc, având în vedere caracterul pluralist al sistemului de partide din Republica Moldova.

Diversitatea de orientări politice vizavi de chestiunea politicii economice a statului se referă atât la formațiunile parlamentare, cât și la cele extraparlamentare. În opinia lor (a respondenților), din partidele reprezentate de cei 101 de funcționari publici (fig. 1a), nici un partid politic, al cărui comportament este analizat în acest studiu, nu ocupă o poziție de extremă (dreaptă sau stângă) în problema dată. Aprecierile respondenților permit de a vorbi despre existența a două blocuri distincte – de dreapta și de stânga, în raport cu centrul eșichierului. Această categorie de respondenți consideră că diferențele de program, care pot fi cuantificate prin distanța dintre pozițiile partidelor din fig. 1a, sunt minime în cazul a două partide situate în stânga eșichierului și mult mai semnificative în cazul partidelor politice aflate pe poziții de dreapta.

Aprecierile pozițiilor partidelor prezentate în fig. 1b indică faptul că opiniile funcționarilor de partid vizavi de propria formațiune „mișcă” poziția tuturor partidelor spre dreapta. Distanța între partidele din același bloc și, respectiv, diferențele de program dintre aceste formațiuni, de asemenea au devenit mai mici, comparativ cu cele din fig. 1a. O altă concluzie preliminară generalizatoare constă în faptul că părerile experților despre pozițiile partidelor pentru anul 2006, prezentate în fig. 1c, coincid în mare măsură cu părerile funcționarilor de partid, prezentate în fig. 1a.

Trecând la analiza pozițiilor fiecărui partid politic în parte, este logic să începem cu partidul de guvernământ – PCRM. Din fig. 1a reiese că în problema dată PCRM se plasează pe segmentul de centru-stânga, în timp ce în fig. 1b se observă că funcționarii PCRM, adică membrii acestui partid își poziționează formațiunea cu mult mai la dreapta. Autoaprecierea de 5,1 puncte indică asupra dorinței membrilor PCRM de a-și plasa partidul pe pozițiile unei formațiuni centriste, care ar pleda pentru paritate între controlul de stat și inițiativa privată în problema gestionării economiei. Datele în cauză sunt, totuși, surprinzătoare din momentul în care avem de-a face cu o formațiune comunistă, ce a venit la guvernare pe valul lozincilor marxist-leniniste. De remarcat că programul partidului încă nu a fost modificat. Însă aprecierea respectivă a poziției partidului, de către funcționarii acestei formațiuni, ne vorbește despre faptul că membrii activi ai PCRM sunt pregătiți la momentul

actual pentru a face față „restructurării ideologice” a partidului, ce pare a fi ireversibilă.

Situația AMN-ului (al doilea partid parlamentar, după numărul de mandate) este la fel una interesantă. Conform cifrelor inserate în fig. 1b această formațiune este cea mai radicală – 9,4 puncte. Un astfel de categoricism poate fi explicat prin sciziunea ce s-a produs în această formațiune. Conform programului partidului, acesta optează pentru social-liberalism în calitate de orientare doctrinară oficială, declarând astfel posibilitatea îmbinării principiilor libertății economice cu elemente de protecție socială avansată². După plecarea din AMN a membrilor ce reprezentau componenta socială (social-democrații conduși de D. Braghiș) dominantă a rămas cea liberală³.

În ceea ce privește poziția PPCD, în baza datelor din fig. 1b, funcționarii acestuia consideră că partidul lor pledează pentru mecanismele de piață de gestionare a economiei (9,1 puncte). Opțiunea membrilor PPCD este pe deplin conformă prevederilor programatice ale formațiunii⁴. Susținerea de către PPCD a principiilor economiei de piață este demonstrată și de către opinia generală a funcționarilor de partid (fig. 1a), și de către experți (fig. 1c).

Referitor la PSL, sesizăm, la fel, o suprapunere, în mare parte, a pozițiilor exprimate de către membrii de partid (autoevaluarea) și poziția oficială a PSL (în baza prevederilor programului formațiunii). Media dedusă în baza autoevaluării membrilor PSL a poziției formațiunii este de 8,6 puncte (fig. 1b), fapt ce denotă înclinația partidului spre mecanismele economiei de piață. Rezultate apropiate ca valoare se regăsesc și în ceea ce privește aprecierea poziției partidului de către toți cei 101 funcționari (fig. 1a), dar și în opinia experților (fig. 1c). În general, după cum rezultă din fig. 1a, această formațiune este percepută în societate drept cea care optează cel mai mult în favoarea economiei de piață. Cumularea principiilor pieței libere și a celor de protecție socială, declarată în programul partidului, reprezintă într-o oarecare măsură o construcție logică contradictorie. Fortificarea mecanismelor de protecție socială, în practică, de regulă, se obține printr-o intervenție mai activă din partea statului în economie. Fapt ce, în ultimă instanță, contravine principiilor de funcționare a unei piețe libere.

Cât despre formațiunile politice care se declară social-democrate (și în mod implicit ar trebui să se plaseze pe segmentul de centru-stânga) – PDM și

² Programul politic al partidului Alianța „Moldova Noastră” // <http://www.e-democracy.md/parties/pamn/program/> (accesat 12.11.2006).

³ Cercetarea a fost realizată până la părăsirea partidului de către grupul de liberali conduși de deputații V. Pavlenco și A. Țăranu și care, la începutul lui 2007, au reînființat Partidul Național Liberal.

⁴ Programul politic al Partidului Popular Creștin Democrat // <http://www.e-democracy.md/parties/ppcd/program/> (accesat 23.10.2006).

PSDM, acestea, conform datelor studiului nostru, se pronunță în mod univoc pentru prevalarea economiei de piață, în detrimentul controlului statal. Astfel, democrații și social-democrații se autopoziționează la 8,3 puncte fiecare (rezultate apropiate de cele ale social-liberalilor).

Analizând poziționarea blocului politic „Patria-Rodina – Ravnopravie” (P-R-R), trebuie atrasă atenția asupra faptului că autoaprecierea diferă considerabil de opinia generală a funcționarilor de partid și de evaluarea experților. Aceste diferențe pot fi explicate, pe de o parte, prin incapacitatea liderilor P-R-R de a aduce la cunoștința publicului interesat de viața politică o informație clară despre pozițiile sale privind principalele chestiuni de natură ideologică, iar pe de altă parte – prin faptul că clasa politică și mediul experților consideră în mod stereotipic că acest bloc este o grupare politică ce apelează în discursul său în exclusivitate la chestiuni ce țin de revenirea la vremurile sovietice sau de apărarea drepturilor minorităților etnice. De aici și aprecierea experților cu 2,4 puncte (fig. 1c), fapt ce denotă o poziție „pro - control” în problema gestionării economiei. De aceeași părere sunt și majoritatea partidelor politice implicate în studiu. Pe când membrii P-R-R intervievați i-au apreciat poziția formațiunii lor la valoarea de 5,1 puncte (fig. 1b).

Un alt moment important al studiului privind pozițiile partidelor în problema economică este analiza evoluțiilor și tendințelor manifestate pe parcursul anilor 2001-2006 de partidele politice, în particular, și sistemul de partide, în general. În acest scop experților li s-a propus să se pronunțe asupra politicilor și platformelor economice ale partidelor din anii 2001 și 2006. Din datele prezentate în fig. 1c se observă că între anii 2001 și 2006 sistemul de partide, în ansamblu, nu a înregistrat transformări radicale. Modificarea cea mai semnificativă ține de politica economică a PCRM. Comuniștii se află la guvernare din anul 2001. Ei au învins în alegerile parlamentare, bazându-se pe program și lozinci în care se vorbea despre „controlul de stat asupra activității băncilor comerciale”, despre faptul că scopul partidului este „edificarea comunismului”, cu toate consecințele de rigoare pentru economia de piață”⁵.

Către 2006, însă, retorica PRCM s-a modificat substanțial, și a pierdut din nuanța sa revoluționară. Se creează impresia că PCRM (avem în vedere, în special, liderii formațiunii) conștientizează că exercitarea unui control de stat total asupra economiei moldovenești este o utopie, din care cauză în chestiunea gestionării economiei, partidul încearcă să dețină o poziție centristă (acceptând mecanisme de piață). Per ansamblu, în baza figurii 1c, de asemenea

⁵ Programul și statutul Partidului Comuniștilor din Republica Moldova, adoptat la congresul al patrulea (XXI) al PCRM. – Chișinău: Comitetul Central, 2001.

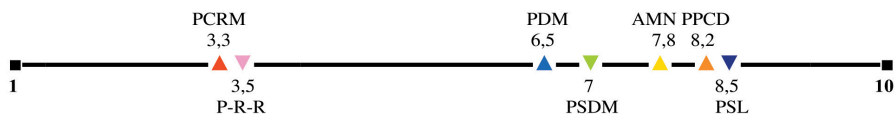
se poate concluziona că pozițiile celorlalte partide care au existat pe parcursul perioadei analizate (2001-2006) nu s-au modificat esențial.

2. Privatizarea întreprinderilor de stat

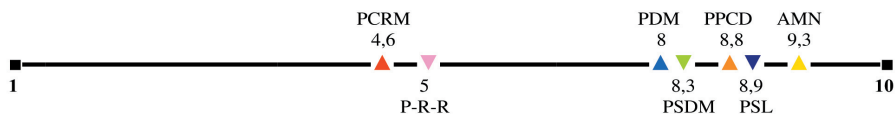
Cea de a doua chestiune din blocul economic supusă dezbaterii se referă la procesul de privatizare. Tradițional pentru societățile cu economii în transformare, partidele de stânga pledează pentru menținerea statutului privilegiat al sectorului de stat în economie. Cele mai categorice sunt pozițiile partidelor marxiste. Social-democrații susțin necesitatea păstrării controlului de stat

Fig.2. Privatizarea întreprinderilor de stat: predominarea capitalului de stat versus predominarea capitalului privat

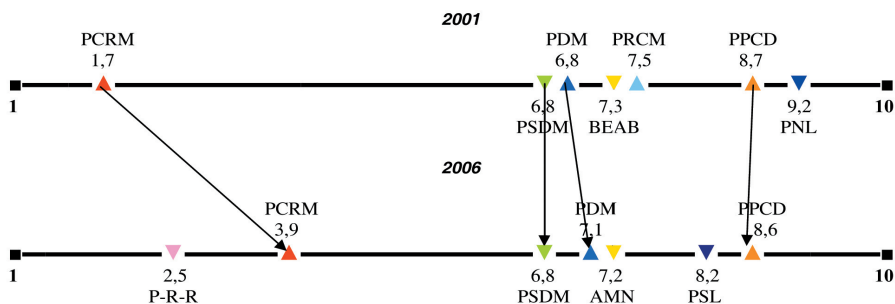
2a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

2b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

2c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – predominarea capitalului de stat; 10 – predominarea capitalului privat

în special asupra sectoarelor strategice: energetica, transporturile, resursele naturale. Pe când partidele ce împărtășesc valori doctrinare de dreapta se pronunță categoric în favoarea privatizării intensive, fapt ce ar permite dezvoltarea nestingherită a inițiativei private.

În chestionarul realizat de autori la subiectul în cauză, respondenților le-au fost propuse două alternative: predominarea capitalului de stat **versus** predominarea capitalului privat.

Analizând datele din fig. 2a, este de observat că, din cele șapte formațiuni participante la sondaj, două se pronunță în favoarea predominării capitalului de stat în economie – PCRM și P-R-R. Celelalte partide – PSL, PPCD, AMN, PSDM, PD – optează în favoarea unei cote mai mari a capitalului privat în economie. Aprecierile pozițiilor partidelor în chestiunea privatizării sunt apropiate ca valori de aprecierile în chestiunea gestionării economiei naționale, prezentate în fig. 1a. Respectiv, în opinia funcționarilor de partid, aceste două chestiuni reflectă una și aceeași departajare ideologică.

În baza rezultatelor prezentate în fig. 2b, se observă că în aprecierea funcționarilor săi toate partidele, fără excepții, încearcă să se poziționeze mai spre dreapta în comparație cu poziționarea în aprecierea tuturor funcționarilor (fig. 2a). Decisivă pentru politica statului moldovenesc în chestiunea privatizării este poziția deținută de PCRM, în virtutea statutului său de partid de guvernământ. Rezultatele inserate în fig. 2b ne indică o poziție de centru-stânga. Conform acestor date comuniștii moldoveni acceptă ideea de privatizare, fie și în condițiile predominării capitalului de stat. Dacă e să comparăm cu rezultatele autoevaluării privind prima chestiune (gestionarea economiei naționale), putem deduce o concluzie, conform căreia membrii PCRM pledează pentru o economie de piață în care cota proprietății de stat ar depăși cu puțin cota proprietății private. Diferite de rezultatele autoevaluării sunt aprecierile poziției PCRM prin prisma mediei aritmetice obținute din aprecierile celor 101 funcționari de partid intervievați (fig. 2a). Aceștia sunt tentați să creadă că, comuniștii moldoveni sunt mai reticenți față de procesul de privatizare a întreprinderilor de stat, decât aceștia încearcă să pară⁶.

O poziție de centru-dreapta în chestiunea privatizării este deținută de PDM și PSDM. Membrii partidelor nominalizate, precum și reprezentanții celorlalte partide plasează aceste două formațiuni în dreapta eșichierului politic, în acest fel subliniind susținerea de către PD și PSDM a privatizării între-

⁶ Asupra aprecierilor funcționarilor de partid din alte formațiuni politice privitor la poziția PCRM (3,3 puncte) au influențat, probabil, și cunoscutele conflicte ce au apărut în urma revizuirii privatizării unui șir de întreprinderi (cel mai mediatizat exemplu – cazul „Farmaco”), sau a amenințărilor de naționalizare a rețelelor electrice gestionate de „Union Fenosa”.

prinderilor de stat. Poziția aceasta, în opinia autorilor, poate fi explicată prin specificul perioadei de tranziție de la economia planificată la cea de piață, când privatizarea este o necesitate imperioasă (chiar și în viziunea partidelor social-democrate) a procesului de reformare. În favoarea privatizării întreprinderilor de stat se pronunță în termeni mai categorici PSL, PPCD și AMN (fig. 2a și 2b).

Rezultatele evoluției pozițiilor partidelor politice în perioada 2001-2006, deduse de experți, sunt prezentate în fig. 2c. Ca și în chestiunea privind gestionarea economiei naționale, modificări substanțiale s-au înregistrat doar în cazul PCRM. În rest, partidele și-au păstrat în general pozițiile, ele fiind apropiate de cele pentru anii 2001 și, respectiv, 2006. Este necesar, de asemenea, de subliniat existența unei asemănări între aprecierile experților și cele ale funcționarilor de partid pentru anul 2006 (fig. 2a și 2c), ceea ce ne permite să constatăm existența unui anumit consens între comunitatea politică și cea a experților în aprecierea problemei date. Excepție poate servi cazul AMN. În opinia experților, poziția acestui partid este cu mult mai apropiată de pozițiile partidelor social-democrate, decât de cele deținute de PPCD și PSL.

3. Impozite

Al treilea subiect din cadrul blocului economic pus în discuție de către autorii studiului ține de analiza pozițiilor partidelor față de politica fiscală promovată de către stat. Caracterul politicii fiscale reprezintă unul dintre criteriile fundamentale și tradiționale a poziționării doctrinare. Încă de la răscrucea secolelor XIX-XX, de când se confruntă ideile statului liberal cu cele ale statului social, impozitarea, împreună cu politica socială, constituie probleme, ale căror răspunsuri separă categoric dreapta de stânga politică.

Conceptul de impozitare progresivă este unul propriu arsenalului terminologic al doctrinelor socialiste. Socialismul, în primul rând ca doctrină de stânga, se pronunță ferm pentru faptul ca statul să utilizeze politica fiscală drept instrument de distribuție și de intervenție economică. În ceea ce privește conceptul de „impozitare progresivă” propriu-zis, acesta semnifică politica statului de a majora valoarea impozitului proporțional cu creșterea venitului contribuabilului. Cine obține venituri mai mari, acela achită impozite mai mari, iar cine are venituri mai mici, acela achită și impozite mai mici. Acest tip de politică fiscală permite statului social să promoveze o politică socială

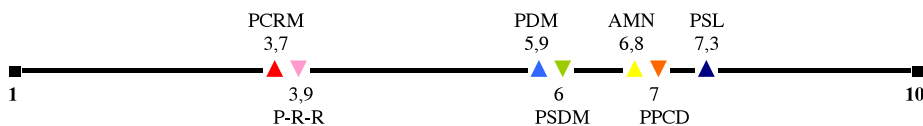
COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

de tip maximalist.

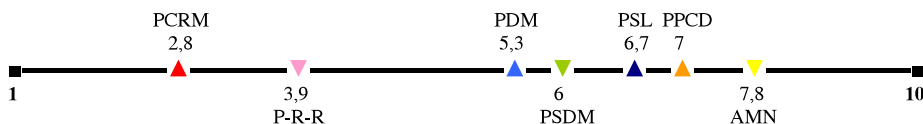
Cu totul alta este situația în cazul partidelor de dreapta. Acestea, încă din zorii liberalismului economic clasic, s-au pronunțat împotriva impozitării progresive, optând pentru o politică fiscală minimalistă. Din perspectiva partidelor de dreapta, valorile mici ale impozitelor permit stimularea activității economice. Pe când impozitarea maximalistă împiedică dezvoltarea economică a întreprinderilor. Datorită valorilor mici ale impozitării, statul liberal

Fig.3. Impozite: pentru impozitare progresivă versus împotriva impozitării progresive

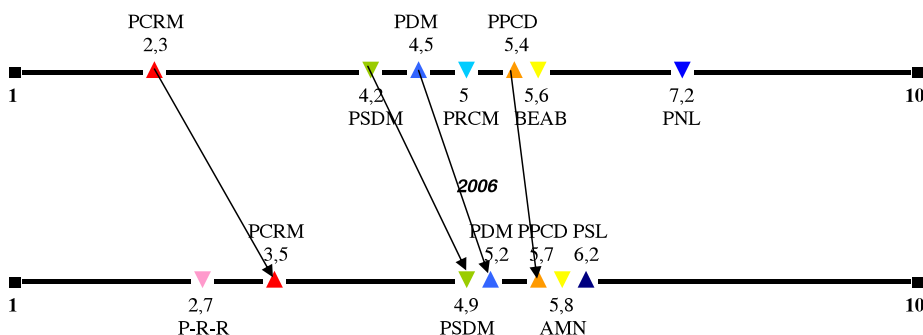
3a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției d către întregul eșantion de funcționari, 2006.

3b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

3c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.
2001

Notă: 1 – Pentru impozitare progresivă; 10 – împotriva impozitării progresive

promovează și o politică socială minimalistă.

Respondenților li s-a propus să se exprime în problema impozitării, pornind de la două alternative: *în favoarea* impozitării progresive sau *împotriva* politicii de majorare a impozitelor în funcție de veniturile contribuabilului.

În fig. 3 este prezentată situația partidelor politice din Republica Moldova în chestiunea impozitării, atât din perspectiva reprezentanților partidelor, cât și din cea a experților. Datele inserate în fig. 3 demonstrează existența unei consecutivități doctrinare în poziționarea partidelor vizavi de problemele de politică economică, analizate în chestiunile anterioare.

Figurile 3a și 3b indică asupra faptului că două formațiuni politice – PCRM și P-R-R – se plasează pe stânga eșichierului politic moldovenesc. Poziționarea celorlalte partide, însă, este una mai variabilă în problema impozitării, decât în problemele economice anterioare. În opinia funcționarilor de partid din ambele eșantioane (pe de o parte – toți 101, iar pe de alta – doar membrii partidului dat), PDM se poziționează, practic, pe centrul axei. Pozițiile celorlalte partide în problema dată sunt mai puțin îndepărtate de centrul scalei decât pozițiile acestor partide în problemele anterioare. Interesant este și faptul că, în aprecierea de către toți cei 101 funcționari de partid, PSL ocupă poziția cea mai extremă pe segmentul de dreapta a eșichierului politic (figurile 1a, 2a, 3a), în timp ce rezultatele autoaprecierii demonstrează că o astfel de poziție este deținută de AMN (fig. 1b, 2b, 3b).

Opiniile experților vizavi de poziționarea partidelor în chestiunea impozitării se deosebesc substanțial de opiniile funcționarilor de partid. După cum se observă din fig. 3c, experții consideră că pozițiile majorității partidelor, cu excepția PCRM și P-R-R, sunt apropiate și, de asemenea, cu mult mai mult orientate spre centru în problema dată, spre deosebire de aprecierile funcționarilor de partid (fig. 3a și 3b). Toate partidele existente pe parcursul anilor 2001-2006 s-au deplasat puțin spre dreapta. Ca de obicei, cele mai mari schimbări se referă la PCRM. În fine, ca și în chestiunile economice anterioare, P-R-R, conform aprecierilor experților, este poziționată în stânga eșichierului politic moldovenesc.

4. Prioritatea sat-oraș

Una dintre problemele de o maximă importanță pentru viața socială din Republica Moldova se referă la raportul dintre dezvoltarea mediului urban și a celui rural. Importanța acestei probleme pentru sistemul de partide din Republica Moldova rezultă dintr-o multitudine de factori, dintre care s-ar putea

menționa următorii: în primul rând, majoritatea populației Republicii Moldova este concentrată în mediul rural⁷, iar în al doilea, electoratul de la sat este mai activ din punctul de vedere al prezenței la vot⁸. Pentru a aprecia poziționarea partidelor politice din Republica Moldova în chestiunea priorității sat-oraș, autorii studiului au propus două alternative: poziția neutră și prioritatea satului.

Analizând fig. 4a constatăm că, din cele șapte formațiuni politice intervievate, cinci se situează pe poziții centriste. Doar P-R-R și PCRM dețin poziții considerabil îndepărtate de centrul axei. În această chestiune, însă, spre deosebire de celelalte, pozițiile acestor două formațiuni se deosebesc radical și se situează la poli diferiți ai sistemului de partide. P-R-R susține promovarea unei politici de neutralitate, pe când PCRM se declară deschis în favoarea ideii de prioritate a dezvoltării satului. După cum se observă și din figurile ce urmează – 4b și 4c – doar P-R-R, în baza tuturor celor trei poziții (eșantionul general, autoaprecierea și opinia experților), se situează în apropiere de aripa scaleice semnifică o poziție de neutralitate în chestiunea „oraș - sat”. Partidul de guvernământ, în baza tuturor datelor, ocupă în mod consecvent poziții pe dreapta axei, în apropiere de alternativa „prioritatea satului”.

Analiza fiecărei formațiuni politice ne permite să deosebim următoarele particularități ale poziționării lor doctrinare. Partidul comuniștilor este cel mai predispus să acorde prioritate dezvoltării mediului rural. Retorica liderilor comuniști în problema dată a fost una foarte activ mediatizată în urma lansării unui program național de dezvoltare a satului moldovenesc⁹. Rezultatul autoaprecierii prezentat în fig. 4b – 9 puncte, denotă o atenție aproape exclusivă a liderilor comuniști pentru sat. Fapt ce nu se pretează prevederilor programatice ale formațiunii comuniste, în conformitate cu care PCRM este o organizație politică care vine „să protejeze interesele clasei muncitorești...”, fiind un partid al „clasei muncitorești, al țăranilor și intelectualității”¹⁰. Astfel, se observă încă o disonanță între programul partidului, de natură marxist-leninist, ce pune accentul pe apărarea intereselor proletariatului, și retorica liderilor formațiunii care sunt orientați, în mod prioritar, spre protejarea inter-

7 Vezi: Recensământul populației din 2004. Caracteristici demografice, naționale, lingvistice, culturale. – Chișinău: Editura Statistica, 2006; La data de 01.01.2007 populația Republicii Moldova constituia 3581,1 mii locuitori. Dintre aceștia, 1478,0 mii erau concentrați în mediul urban, iar 2103,1 mii în mediul rural. Mai multă informație: http://www.statistica.md/statistics/dat/954/ro/nr_pop_stab_pr_terit_1_ian_2007.pdf (accesat 14.04.2007).

8 Vezi: Moșneaga V., Rusnac Gh., Tănăsă R. Activismul electoratului Republicii Moldova (analiză politică). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), p. XVIII, - Chișinău: CEP USM, 2002, p.37-60.

9 Hotărîrea Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național „Satul Moldovenesc” (2005-2019) nr. 242 din 01.03.2005// Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 71-73/471 din 17.05.2005; Programul Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015). Guvernul Republicii Moldova, Chișinău, 2005. // <http://gov.md/content/ro/0000066.pdf>; (accesat 07.07.2006).

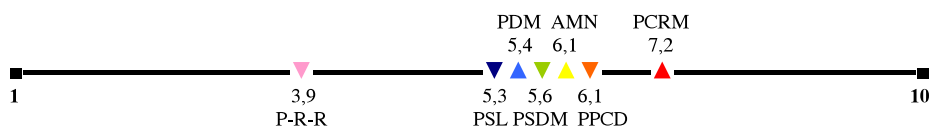
10 Programul Partidului Comuniștilor din Republica Moldova // Programul și Statutul Partidului Comuniștilor, adoptat la Congresul patru (XXI) al PCRM din 21 aprilie 2001. / - Chișinău: Comitetul Central, 2001.

eselor populației rurale.

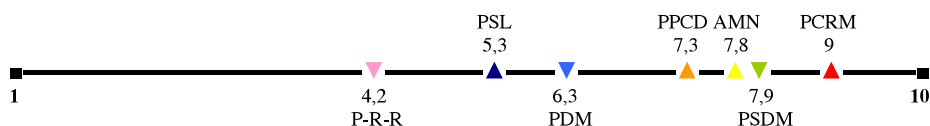
Există mai multe explicații ale acestei orientări a PCRM. Pe de o parte, satul moldovenesc necesită cu adevărat ajutor din partea statului, fiindcă se află într-o situație deplorabilă din punct de vedere social-economic. Pe de altă parte, în prim plan pot fi scoase rațiuni de ordin electoral. Alegătorii din mediul rural sunt cei mai disciplinați și, tradițional, se remarcă prin cota înaltă de participare la alegeri. În fine, proletariatul care ar fi trebuit să fie ținta principală a mesajului comunist, nu este așa de numeros în Republica

Fig.4. Prioritatea sat-orăș: poziție neutră versus prioritatea satului

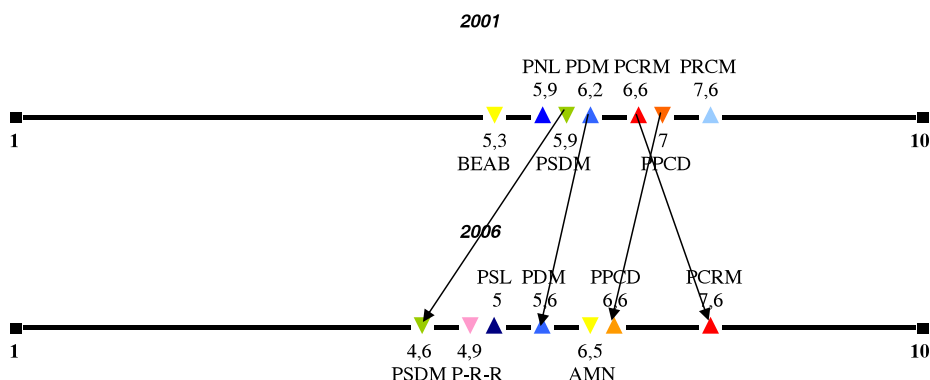
4a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

4b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

4c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – Poziție neutră; 10 – Prioritatea satului

Moldova. Celelalte partide, împreună cu experții, consideră că, comuniștii moldoveni sunt interesați în mod aparte de dezvoltarea mediului rural (fig. 4b și 4c).

AMN este un partid ce îmbrățișează doctrina social-liberală și, reieșind din prevederile de program, ar fi trebuit să se pronunțe, cel puțin, pentru paritatea dintre sat și oraș. În programul partidului se stipulează ordinea priorităților: „...partidul este o organizație politică reprezentând interesele clasei medii în curs de formare, ale oamenilor de afaceri, muncitorilor calificați, țăranilor liberi...”¹¹. Rezultatele autoaprecierii (fig. 4b), însă, pot fi la fel interpretate ca nefiind în concordanță cu prevederile programului politic al formațiunii. PPCD este un partid conservator de centru-dreapta care, în virtutea doctrinei împărtășite, ar trebui să aibă drept prioritate dezvoltarea mediului rural. Rezultatele din figurile 4a și 4b vin să confirme această ipoteză. Cifrele indică asupra susținerii ideii de prioritate a satului în politica PPCD (eșantionul general, autoevaluarea, opinia experților). Aprecierile acordate creștin-democraților de către funcționarii de partid și experți se explică, cel mai probabil, prin faptul că partidul de la bun început a pus în prim plan (cel puțin, din punct de vedere programatic) așa valori cunoscute satului moldovenesc, cum sunt: familia, credința, tradiția, moralitatea¹². De aici și s-a creat imaginea, atât în rândul societății civile, cât și a celei politice, a unei formațiuni ce acordă mai multă atenție mediului rural.

O atenție aparte merită și P-R-R care deține o poziție deosebită în problema dată. Se are în vedere faptul că, în opinia funcționarilor de partid și a experților, P-R-R este mai predispusă pentru o poziție neutră în chestiunea relației sat-oraș. În urma analizei datelor din fig. 4a și 4b, se observă că P-R-R ocupă pozițiile cele mai de stânga, fapt ce se conformează ideologiei socialiste promovate de formațiune. De asemenea, atragem atenția și asupra faptului că P-R-R își desfășoară activitatea în cea mai mare parte în mediul urban și, îndeosebi, în Chișinău¹³. Mesajul electoral, în particular, și cel politic, în general, al blocului în cauză este orientat mai mult spre reprezentanții minorităților etnice filoruse (observație ce se referă în special la MSPR „Ravnopravie”). Iar acestea sunt concentrate, în virtutea unor cauze ce își au originea în politica demografică din perioada sovietică, în cea mai mare parte, în orașe. De aici și predilecția liderilor

11 Programul politic al partidului Alianța „Moldova Noastră” // <http://www.e-democracy.md/parties/pamn/program/> (accesat 12.11.2006).

12 Programul politic al Partidului Popular Creștin Democrat // <http://www.e-democracy.md/parties/ppcd/program/> (accesat 23.10.2006).

13 Rezultatele alegerilor parlamentare din martie 2005 sunt o dovadă elocventă a acestui fapt. Vezi: Electorala 2005. Documente și cifre cu privire la alegerile Parlamentului Republicii Moldova. - Chișinău: Comisia Electorală Centrală, 2005.

P-R-R pentru mediul urban, ca principal furnizor de eventuale voturi (exemplele municipiilor Bălți și Chișinău sunt cele mai elocvente). Excepție de la ideile expuse mai sus poate fi UTAG, unde pentru blocul politic vizat și-au dat voturile atât locuitorii din orașe, cât și cei din sate. În situația dată se poate presupune că alegătorii de la sate din componența UTAG, prin votul lor, s-au orientat spre alte valori decât cele enunțate de P-R-R în chestiunea „oraș-sat”.

În opinia experților (fig. 4c), atitudinea reprezentanților sistemului de partide moldovenesc în problema relației „sat-oraș” nu s-a modificat simțitor în perioada anilor 2001-2006. Diferențele de poziții pentru anul 2006 au fost puțin mai mari, comparativ cu anul 2001 (dacă în 2001 pozițiile partidelor variaua între 5,3 și 7,6 puncte, în 2006 acestea „joacă” între 4,6 și 7,6 puncte). Per ansamblu, partidele mai reprezentative la momentul actual – PCRM, AMN și PPCD – susțin, într-o măsură mai mare sau mai mică, ideea de prioritate a satului.

POLITICĂ **(organizarea statală)**

5. Centralizare/descentralizare

Una dintre problemele principale în organizarea și administrarea unui stat este corelarea eficientă a următoarelor două principii fundamentale ale administrației publice: centralizarea și descentralizarea. În teoria și practica administrației publice termenul *centralizare*, din punct de vedere organizațional, semnifică subordonarea ierarhică a autorităților locale față de cele centrale, iar din punct de vedere funcțional, – emiterea actului de decizie de către autoritățile centrale și executarea lui de către cele locale. Descentralizarea semnifică un proces invers centralizării și se manifestă printr-un grad de autonomie mai mare a autorităților locale față de cele centrale, precum și prin transferarea unor servicii publice din competența autorităților centrale către cele locale¹⁴.

Tradițional, partidele ce optau pentru valori socialiste și social-democrate, pledau, mai mult sau mai puțin, pentru o centralizare a aparatului administrativ al țării. În timp ce partidele politice care se orientează spre valori de dreapta (fie liberale, fie conservatoriste) se pronunță în favoarea principiului descentralizării. Poziția partidelor de dreapta este justificată prin ideea că descentralizarea permite funcționarilor locali, care cunosc mai bine situația

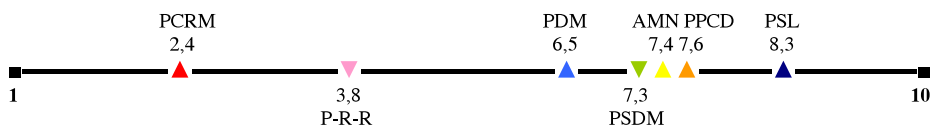
14

Mai multă informație vezi la: Vedenas V. Drept administrativ și instituții politico-administrative, -București. Lumina Lex, 2002.

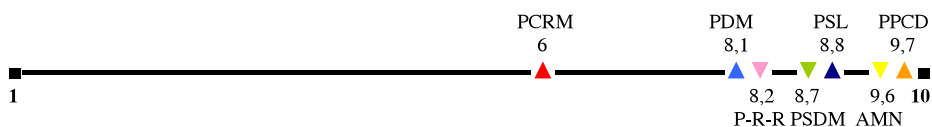
COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

Fig. 5. Puterea de stat: centralizare versus descentralizare

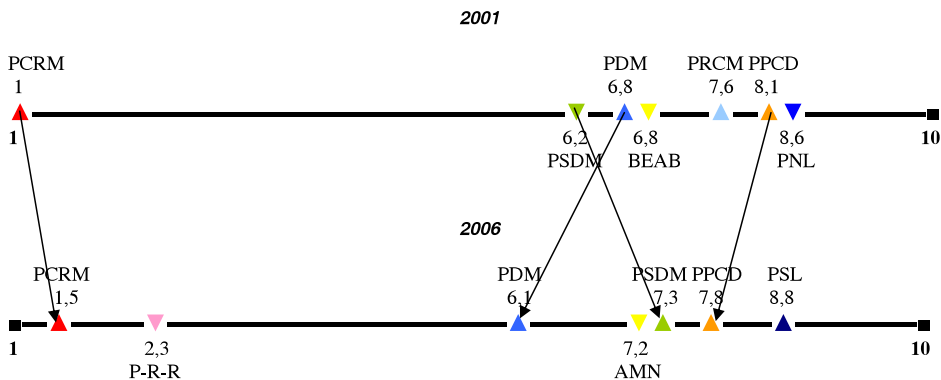
5a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

5b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

5c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – centralizare; 10 – descentralizare

din teren, să eficientizeze procesul administrativ.

Analiza datelor din fig. 5a ne permite să observăm că două partide sunt considerate a fi adepți ale centralismului – PCRM și P-R-R, iar celelalte formațiuni optează pentru descentralizare. Pe când analiza rezultatelor din fig. 5b indică asupra faptului că, din perspectiva autoevaluării, toate partidele optează pentru descentralizare. Ba mai mult chiar, cifrele din fig. 5b sunt cu mult mai categorice decât cele din fig. 5a, fapt ce ne permite să concluzionăm că partidele politice moldovenești doresc să se poziționeze drept promotoare

ale principiului descentralizării.

Comparând datele din fig. 5a și 5b, sesizăm că cele mai mari diferențe se înregistrează în cazul PCRM și P-R-R. Funcționarii comuniști intervievați pledează pentru principiul descentralizării, dar într-o variantă moderată – 6 puncte (fig. 5b). Analiza rezultatelor permite autorilor să constate o poziție ambiguă a respondenților din partea PCRM. Răspunsurile lor denotă, pe de o parte, dorința comuniștilor de a se considera adepți ai principiului descentralizării, iar pe de altă parte, activitatea și acțiunile partidului, din momentul accederii acestui partid la putere, au fost orientate spre recentralizarea administrației publice.

Reprezentanții societății civile sunt și mai radicali în opinii, calificând politica comunistă în domeniul administrației publice drept una extrem de centralizată – 1,5 puncte (fig. 5c). Aceste aprecieri (expuse în fig. 5a și 5c) reprezintă ecoul reformei administrative realizate de comuniști în 2003 care, în opinia majorității clasei politice necomuniste și a societății civile, a fost una care a lovit puternic în principiile autonomiei locale și ale descentralizării¹⁵.

Conform datelor din fig. 5b, AMN este una din formațiunile ce se pronunță cel mai vehement pentru descentralizarea sistemului administrației publice. Această opinie a membrilor AMN este împărtășită și de alți reprezentanți ai societății politice și a celei civile. Una dintre explicațiile acestui rezultat se regăsește în faptul că formațiunea principală care a contribuit la formarea AMN a fost Alianța Independenților din Republica Moldova, în frunte cu S. Urechean, actualul președinte al AMN. Alianța s-a constituit pe baza reprezentanților administrației publice locale care au declarat că nu sunt de acord cu politica comuniștilor în domeniul administrației publice. Plus la toate, liderul AMN, S. Urechean, în perioada aflării sale în funcția de primar general al municipiului Chișinău, și-a creat o imagine de reprezentant al administrației locale care luptă contra autorităților centrale comuniste.

În ceea ce privește PSL, conform cifrelor din fig. 5a, formațiunea este considerată drept una ce se pronunță cel mai vehement în favoarea descentralizării în administrația publică. Valoarea de 8,3 puncte este cea mai înaltă, indicând atașamentul pentru valorile descentralizării. Social-liberalii sunt recunoscuți prin mesajul lor care acceptă ideile desconcentrării puterii publice, cele ale regionalismului și ale federalismului european. Reieșind din discursurile liderilor formațiunii, social-liberalii ar accepta structura federativă

15 I. Munteanu. Analiza funcțională a puterilor locale: metodă și concept. // Politici Publice. – Chișinău: TISH, IDIS „Viitorul”, 2004; Pentru mai multă informație accesează: <http://www.iatp.md/viitorul/com05.htm> (accesat 29.11.2006).

a Republicii Moldova, dar în nici un caz pe principii etnice.

Aprecierile diferitelor categorii de respondenți vizavi de pozițiile P-R-R, sunt, a câta oară deja, controversate. Aceasta se datorează faptului că datele autoaprecierii (fig. 5b) se deosebesc radical de imaginea pe care o are blocul în societatea politică și cea civilă. Autoaprecierea membrilor P-R-R echivalează cu 8,2 puncte, ei considerându-și formațiunea politică drept susținător convins al descentralizării. Acest lucru este consemnat și în platforma ideologică a blocului, din care reiese că structura de stat trebuie să fie una federativă, fapt ce, în mod implicit, va semnifica creșterea gradului de autonomie a autorităților locale față de cele centrale. De asemenea, funcționarii săi consideră că P-R-R promovează valori socialiste veritabile, conform cărora statul nu este condus de puterea de la centru, ci de forțele muncitoare din teritoriu prin intermediul sovietelor¹⁶.

În fig. 5a, comparativ cu fig. 5b, iese în evidență o poziție deosebită a P-R-R – 3,8 puncte. Aceeași situație poate fi observată și în ceea ce privește opțiunea reprezentanților societății civile – 2,3 puncte (fig. 5c). Aceste diferențe de poziții, sesizate și în analizele anterioare, în opinia autorilor, sunt determinate de un șir de raționamente. În primul rând, pentru sistemul politic al Republicii Moldova P-R-R este o formațiune politică necunoscută din punctul de vedere al orientărilor doctrinare. Acest bloc politic se asociază pentru majoritatea respondenților doar prin mesajul său în problemele relațiilor interetnice și în domeniul politicii externe. În rest, se poate presupune că, pentru ceilalți actori ai procesului politic moldovenesc, nu este clar pe ce poziții se plasează partidele din componența P-R-R privitor la o problemă sau alta.

În opinia experților (fig. 5c), între anii 2001 și 2006 nu s-au produs modificări radicale în poziționarea partidelor politice analizate. Pentru anul 2001 se observă o polarizare distinctă între PCRM care este unicul adept al centralizării, pe de o parte, și celelalte formațiuni – PSDM, PDM, BEAB, PRCM, PPCD și PNL care sunt promotori ai descentralizării administrative. Referitor la anul 2006, experții consideră că tabloul a rămas același (s-au schimbat doar unii actori), cu o mică excepție – poziția solitară a comuniștilor din 2001 este completată în 2006 cu prezența P-R-R, formațiune care, în opinia experților, se numără printre adepții centralizării administrative.

¹⁶ Dacă ne aducem aminte din istorie, anume acest fapt l-a separat după revoluția din octombrie 1917 pe bolșevicii conduși de Lenin (care optau pentru o putere politică centralizată - „dictatura proletariatului”) de partidele socialiste (ce insistau asupra desconcentrării puterii politice spre soviete).

6. Regimul constituțional de guvernare

Pentru a identifica pozițiile partidelor politice în problema regimului constituțional de guvernare, autorii studiului au ales două alternative pertinente: regimul politic prezidențial și regimul politic parlamentar.

În cadrul regimurilor politice prezidențiale puterile executivă și legislativă sunt separate instituțional și sunt relativ independente una de cealaltă. Șeful statului și legislativul se aleg în mod separat și în exercitarea mandatului aceștia nu depind unul de altul. Prezidențialismul presupune concentrarea puterii „în mâinile” șefului statului¹⁷. Regimul parlamentar se fundamentează pe mecanismul interacțiunii dintre puterile legislativă și executivă. Puterea executivă aparține guvernului (cabinetului de miniștri), iar durata mandatului acestuia depinde de votul de încredere din partea parlamentului. Acesta, la rândul său, la fel depinde de guvern. Astfel, dacă parlamentul nu este în stare să formeze guvernul, această stare de lucruri poate provoca dizolvarea forului legislativ și organizarea de alegeri parlamentare anticipate. În regimurile parlamentare democratice, șeful cabinetului de miniștri este ales de către parlament, față de care își angajează răspunderea. De regulă, și șeful statului este ales de către parlament. Teoria politică ne mai vorbește și despre existența unui regim politic mixt (semiprezidențial). Într-un astfel de regim, președintele statului este ales de către popor, iar puterea executivă este partajată între guvern și președinte.

Tipologia regimurilor politice de mai sus este una general-acceptată și cea mai răspândită în știința politică contemporană. Pentru studiul nostru este important de subliniat că tipurile analizate mai sus nu pot fi încadrate atât de ușor în limite ideologice stabile. Altfel spus, nu putem vorbi despre faptul că, de exemplu, stânga politică optează exclusiv pentru un regim, iar dreapta – pentru altul.

Răspunsurile furnizate de respondenți scot în evidență imaginea generală a opțiunilor partidelor în problema alternativelor: regim politic prezidențial sau regim politic parlamentar.

Datele fig. 6a demonstrează că pozițiile partidelor politice intervievate sunt concentrate în zona centrală a scalei. Amplasarea între extremele 3,7 puncte (PCRM) și 7,5 puncte (PSL) poate fi interpretată ca lipsă a unei atitudini uni-voce în favoarea uneia dintre alternativele propuse.

17

O caracterizare a regimurilor discutate a se vedea la: Măgureanu V. Studii de sociologie politică, - București: Editura Albatros, 1997.

Pe de altă parte, mediile aritmetice din fig. 6b ne prezintă o altă situație. Toate formațiunile, fără excepție, sunt plasate în partea dreaptă a scalei, înclinând spre parlamentarism. Comparația cifrelor din fig. 6a și 6b permit a observa niște diferențe destul de sesizabile, îndeosebi în poziționarea PCRM.

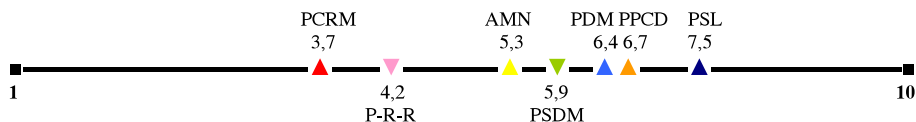
Partidul comuniștilor se consideră, conform rezultatelor autoaprecierii, un partizan consecvent al regimului politic parlamentar. Media autoevaluării de 7,4 puncte se deosebește considerabil de aprecierile poziției PCRM din partea întregului eșantion de funcționari și de către experți prezentate în fig. 6a și, respectiv, 6c (3,7 și 5,1 puncte). Acest decalaj este explicat prin faptul că, în problema dată, poziția oficială a liderilor comuniști diferă substanțial de practica de guvernare a formațiunii în cauză. Puterea politică reală în Republica Moldova este concentrată în mâinile președintelui țării. El este liderul oficial și real al partidului de guvernământ, pe când, într-un regim politic parlamentar clasic, liderul formațiunii, care a obținut majoritatea în Parlament, ocupă funcția de prim-ministru, asumându-și astfel responsabilitatea pentru guvernare.

Datele inserate în toate figurile cu referință la acest subiect, dar în special în fig. 6a și 6c, indică asupra poziționării centriste a AMN în problema dată. Constatare ce poate fi explicată, pe de o parte, prin faptul că în programul AMN este stipulat negru pe alb preferința ameniștilor pentru un regim politic parlamentar, în care drepturile președintelui ar fi reduse, iar cele ale prim-ministrului extinse. Pe de altă parte, însă, în perioada electorală (alegerile parlamentare din 2005) liderul AMN s-a pronunțat pentru fortificarea juridică a pozițiilor președintelui Republicii Moldova, pentru creșterea responsabilității acestuia. Una dintre promisiunile electorale principale ale lui S. Urechean era de a reintroduce procedura de alegere directă a președintelui (mecanism electoral ce a funcționat până în 2000). În acest sens, se propunea un regim politic semiprezidențial, care ar îmbina elemente de regim parlamentar cu cele de regim prezidențial (prin care Republica Moldova a trecut deja în anii nouăzeci).

PPCD, conform estimărilor membrilor săi, s-a dovedit a fi cel mai categoric susținător al regimului parlamentar (fig. 6b). Din momentul existenței sale, PPCD a acționat cu lozinca „pentru o democrație parlamentară”. Aceasta a fost unul din dezideratele principale în programul partidului. Dar cifrele din fig. 6a ne vorbesc despre o poziție proparlamentară mai moderată a PPCD, din punctul de vedere al opțiunilor tuturor celor 101 funcționari de partid intervievați. Această

Fig. 6. Regimul constituțional de guvernare: *prezidențialism versus parlamentarism*

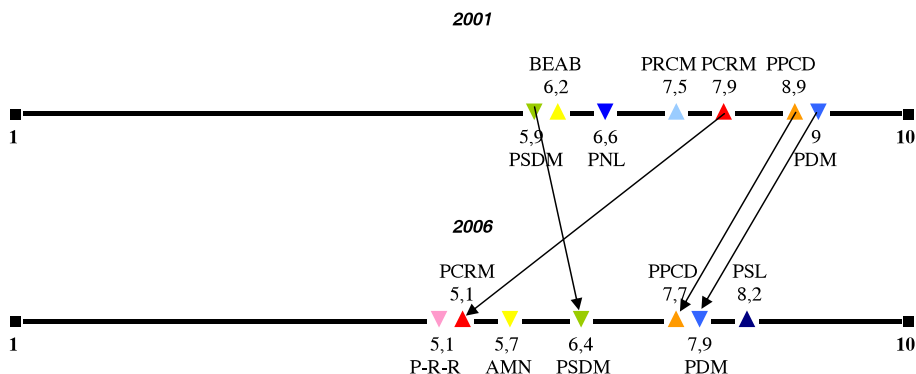
6a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

6b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

6c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – prezidențialism; 10 – parlamentarism

situație poate fi explicată prin imaginea liderului formațiunii. Pentru mulți reprezentanți ai clasei politice care s-au ciocnit cu personalitatea lui I. Roșca, PPCD se asociază cu un stil centralizat și dur de gestiune. În opinia experților, PPCD, la fel, pledează pentru un regim politic parlamentar (fig. 6c).

Conform opiniei experților, prezentată în fig. 6c, pozițiile partidelor sunt încadrate (atât în 2001, cât și în 2006) în zona situată între centrul scalei și aripa care semnifică alternativa parlamentaristă a regimului de guvernare. Însă, sistemul de partide, în general, a devenit mai puțin radical în opțiunea sa proparlamentară. În 2001, la doar un an de la reforma constituțională

orientată spre instituirea unui regim parlamentar, partidele dețineau poziții ce variau între 5,9 și 9 puncte. Iar în 2006 pozițiile au devenit mai temperate – între 5,1 și 8,2 puncte.

În ceea ce privește analiza evoluției pe partide în parte, cea mai semnificativă modificare de valori se observă în cazul PCRM. Această mutație poate fi explicată prin creșterea de facto, pe parcursul a celor cinci ani (2001-2006), a rolului președintelui țării (care mai este și președinte al PCRM) în sistemul politic al Republicii Moldova. De iure însă situația a rămas, și suntem siguri că va rămâne și în timpul apropiat, cel puțin, intactă, fiindcă nici o formațiune politică mai reprezentativă nu ridică deocamdată problema reformelor constituționale.

7. Ordinea legală și drepturile omului

Respondenților li s-a propus, de asemenea, să se pronunțe asupra pozițiilor partidelor din Republica Moldova într-o problemă importantă, cum este cea legată de identificarea priorităților în materie de politică internă, reieșind din două alternative: ordinea legală și drepturile omului. Principiul supremației ordinii legale presupune acceptarea anumitor restricționări ale drepturilor și libertăților persoanei, din momentul în care astfel de limitări sunt motivate prin necesitatea susținerii legalității și ordinii publice. În același timp, principiul supremației drepturilor omului se fundamentează pe prioritatea drepturilor persoanei și presupune realizarea politicii care nu ar permite limitarea acestor drepturi în scopul satisfacerii unor necesități publice sau colective.

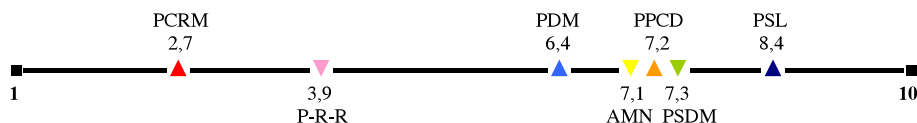
Dilema „ordine legală – drepturile omului” este importantă pentru doctrinele politice, deoarece ea se referă la identificarea echilibrului între rațiunile statului și drepturile persoanei. Tradițional, mișcările politice de stânga considerau o astfel de abordare a problemei greșită. Capitalismul, îndeosebi din punctul de vedere al marxiștilor, se fundamenta pe violența din partea statului, care era un instrument de guvernare în mâinile clasei diriguitoare. Iar discuția cu privire la drepturile omului, din punctul lor de vedere, îi sustrăgea pe muncitori de la problemele luptei de clasă. Partidele de dreapta care făceau parte din familiile de partide conservatoriste sau liberale, concepeau această dilemă drept una reală și extrem de importantă, însă propuneau diferite soluții pentru depășirea ei. Doctrina liberală este cea care a stat la baza dezvoltării conceptului și fenomenului modern al drepturilor omului. Drepturile omului

au devenit simbolul liberalismului în lupta sa cu celelalte doctrine. Pentru conservatori drepturile omului nu sunt o prioritate în istoria dezvoltării intelectuale a doctrinei. Limitarea drepturilor persoanei, în opinia lor, este de natură nu atât legală, cât morală. Moralitatea este cea care, potrivit conservatorilor, trebuie să stabilească hotarele libertăților și drepturilor personale.

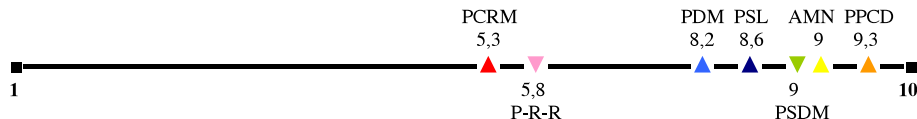
Fig. 7a conține o imagine generală asupra poziționării partidelor politice din Republica Moldova în problema priorității corelației ordinii legale cu dreptu-

Fig. 7. Prioritatea în politica internă: ordinea legală versus drepturile omului

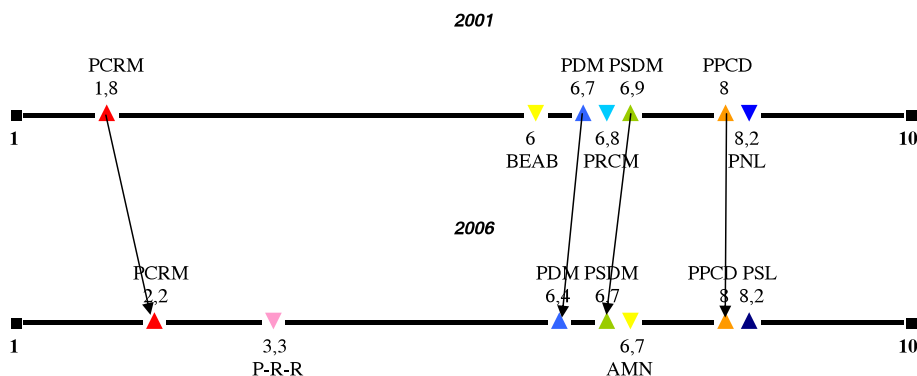
7a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

7b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

7c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – prioritatea ordinii legale; 10 – prioritatea drepturilor omului

rile omului.

Pozițiile PCRM și P-R-R, din fig. 7a, pot fi catalogate drept favorabile ordinii legale, în calitate de principiu prioritar. Celelalte partide susțin ideea priorității drepturilor omului. PSL este calificată de către respondenții întregului eșantion drept partid care optează cel mai mult pentru recunoașterea drepturilor omului în calitate element prioritar în politica internă a statului.

Figura 7b, însă, ne prezintă o altă situație, deosebită de concluziile de mai sus. La nivel de autoevaluare, funcționarii de partid „își mișcă” propriile formațiuni spre dreapta. Drept explicație a acestui fenomen poate servi, mai degrabă, atractivitatea și popularitatea concepțiilor despre drepturile omului, precum și nedorința partidelor de a fi considerate antidemocratice. Pozițiile PCRM și P-R-R s-au deplasat spre centrul axei. Iar celelalte formațiuni se plasează pe extrema dreaptă între 8,2 și 9,3 puncte. Cele mai mari valori ale autoaprecierii s-au constatat la PPCD, AMN, PSDM.

Comparația datelor din fig. 7a și 7b denotă că cele mai mari diferențe de poziționare se înregistrează în cazul PCRM (de la 2,7 la 5,3 puncte). Acesta este rezultatul faptului că funcționarii de partid din celelalte formațiuni nu manifestă încredere față de partidul de guvernământ în postura de apărător al drepturilor omului. Aceștia, probabil, consideră că PCRM abuzează de puterea politică a statului și, sub motivul asigurării ordinii legale, desconsideră drepturile și libertățile omului prevăzute de Constituția Republicii Moldova. Drept dovadă ne servesc și multiplele procese pierdute de statul moldovenesc la CEDO¹⁸.

În opinia experților (fig.7c), atât în 2001, cât și în 2006, poziționarea partidelor în problema dată este una asemănătoare. Atât în primul caz, cât și în al doilea, pozițiile partidelor sunt polarizate: PCRM pledează pentru supremația ordinii legale, iar partidele de dreapta insistă asupra priorității drepturilor omului. O deosebire ar fi că, în timp ce în 2001 comuniștii nu aveau concurenți cu potențial electoral, care să aibă poziții asemănătoare în această chestiune, în 2006 alături de ei, se află și P-R-R.

8. Individualism și tradiționalism

Atașamentul pentru așa valori sociale contradictorii, cum sunt individualis-

18

Hotărâri CEDO. // <http://www.justice.md/md/cedo/> (accesat 19.04.2007).

mul și tradiționalismul, reprezintă un element important al concurenței între partide în multe state est-europene. Această concurență se bazează pe viziuni diferite asupra dezvoltării sociale și culturale, cu toate că fundamentul valoric al culturii politice europene îl reprezintă, indubitabil, individualismul împreună cu supremația principiilor libertății și drepturilor persoanei în raport cu colectivitatea, nonconformismul și toleranța (etnică, confesională, gender...) etc.

Societatea moldovenească este caracterizată, alături de alte societăți din estul continentului european, de pozițiile puternice ale patriarhalismului și tradiționalismului. De aici provine și dorința autorilor de a identifica pozițiile celor mai reprezentative partide moldovenești la momentul actual în problema dată.

Datele din fig. 8a ne demonstrează faptul că, după părerea întregului eșantion al respondenților partinici (format din cei 101 funcționarii de partid), majoritatea formațiunilor sunt tentate să se plaseze în chestiunea dată în jurul centrului scalei (5,5 puncte). PSL este unica formațiune ce se situează pe jumătatea individualistă a scalei. Iar PCRM și PPCD sunt apreciate ca fiind mai conservatoriste, în raport cu celelalte formațiuni.

Conform datelor din fig. 8b, care reprezintă rezultatele autoaprecierii de către funcționarii de partid a pozițiilor propriilor formațiuni, situația nu se deosebește cu mult. Plasamentul PSL este puțin mai spre extrema individualistă. Celelalte partide, cu excepția PSDM, se poziționează cu puțin mai spre extrema tradiționalistă. Faptul că poziționarea partidelor pe scala din fig. 8b este mai polarizată în comparație cu situația din fig. 8a, denotă o predispoziție a funcționarilor de a aprecia pozițiile propriilor partide într-un mod mai radical, mai aproape de unul din cele două poluri.

În ceea ce privește situația unor formațiuni în parte, cazul PCRM se prezintă destul de interesant. În mod atipic pentru o formațiune socialistă, comuniștii moldoveni se declară adepți ai tradiționalismului. Din momentul apariției sale pe plan global (sec. XIX), ideologia socialistă (atât în varianta marxistă, cât și în cea social-democrată) simboliza și promova inovația socială. Explicația paradoxului dedus din enunțurile anterioare poate fi găsită în modalitatea de formulare a chestiunii, precum și în alternativele propuse respondenților. Individualismul – una din alternative ale acestui subiect – este incompatibil cu ideologia colectivistă a comuniștilor și, de aceea, poziționarea partidului în această chestiune este mai degrabă rezultatul unui resentiment pentru individualism, decât îmbrățișarea conștientă a acelor valori pe care autorii le-au

COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

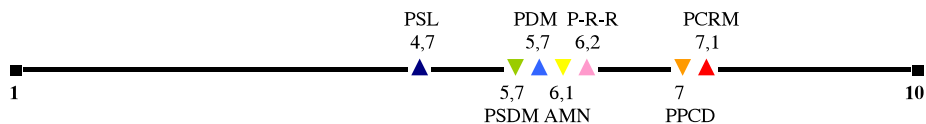
avut în vedere prin noțiunea de tradiționalism.

În cazul AMN situația, de asemenea, este interesantă. Acest partid care (după cum am văzut anterior) în opțiunile sale economice se declara ultraliberal, iar la nivelul relațiilor sociale dă preferințe valorilor tradiționaliste. Drept explicație a acestor diferențe de poziționare poate servi vârsta specifică a elitei de partid a AMN (reflectată în caracteristicile de vârstă ale respondenților din partea AMN). Avem în vedere că la ameniști s-a înregistrat una din cele mai înaintate medii de vârstă între participanții la sondaj.

Datele furnizate de experți (fig. 8c), în general, confirmă tendințele de

Fig. 8. Valori sociale: *individualism versus tradiționalism*

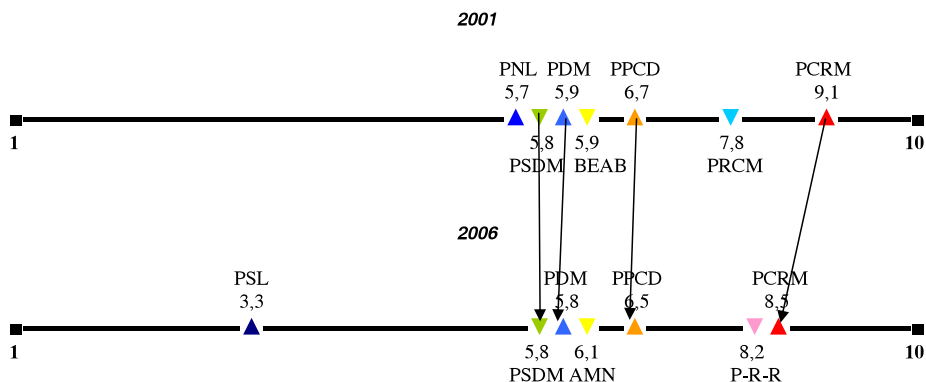
8a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

8b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

8c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – individualism; 10 – tradiționalism

poziționare sesizate în cele două figuri anterioare. Conform opiniei experților, atât în 2001, cât și în 2006, opțiunea generală a sistemului moldovenesc de partide este una tradiționalistă. Semnificativ, însă, se prezintă faptul că în 2006 pe scena politică s-a afirmat PSL – singura formațiune care, după experți, se situează cu siguranță pe pozițiile individualismului liberal. După cum se observă din fig. 8c în 2001 nu exista nicio formațiune ce s-ar fi poziționat la stânga de centrul scalei. Partidul Național Liberal, de exemplu, era cunoscut mai mult prin discursul său național (care prin definiție este unul conservator) decât prin promovarea valorilor liberale. În general, sistemul de partide din Republica Moldova este orientat spre valorile tradiționaliste. Ponderea electorală nesemnificativă a PSL vine doar să accentueze climatul politic tradiționalist moldovenesc, care, probabil, este mai conservator decât majoritatea sistemelor de partide ale statelor europene.

9. Orientarea vectorului politicii externe a Republicii Moldova

Una dintre dilemele fundamentale pentru Republica Moldova, din primele momente ale devenirii sale, este orientarea vectorului politicii externe, având două alternative geopolitice: integrarea în Uniunea Europeană (UE)¹⁹ și integrarea în Comunitatea Statelor Independente (CSI)²⁰.

Aceste două structuri comunitare regionale reprezintă pentru Republica Moldova nu doar simple alianțe economice și politice vecine, ci și sisteme alternative de valori fundamentale – orientarea societății moldovenești fie în direcția vestică (reprezentată de UE), fie spre cea estică (CSI). UE simbolizează valorile europene occidentale de tip liberal-democratic, iar CSI reprezintă un set de valori specifice, printre care un loc important îl ocupă etatismul, autoritarismul și egalitarismul. Nu în zadar, în opinia unor analiști politici, crearea CSI a reprezentat o tentativă de refacere a Uniunii Sovietice. Mai mult chiar, aflarea în spațiul CSI este calificată de către o bună parte a analiștilor politici moldoveni drept aflarea în sfera de influență a Federației Ruse care, după cum consideră aceștia, folosește această comunitate în propriile sale interese²¹.

O bună perioadă de timp (în special, între 1998-2002) o parte considerabilă a elitei politice moldovenești credea că Republica Moldova poate dezvolta

19 Pentru mai multă informație a se accesa: <http://www.uniuneaeuropeana.ro/>; (accesat 24.11.2006).

20 Pentru mai multă informație a se accesa: <http://www.cis.minsk.by/>; (accesat 24.11.2006).

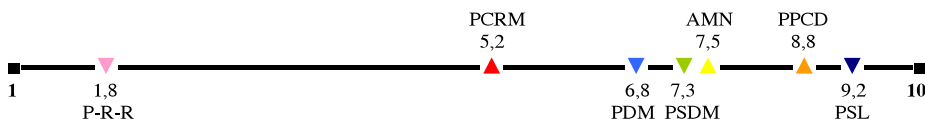
21 Gh. Cojocaru. *Funeraliile URSS*. // revista Contrafort, 1992, nr. 6.

COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

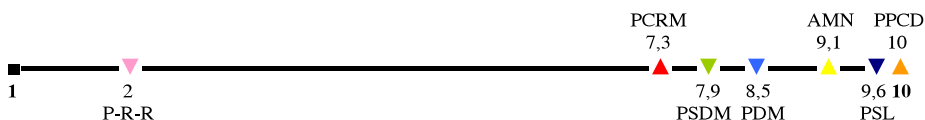
relații simetrice (care nu s-ar exclude reciproc) cu ambele comunități. Amp-lasarea geografică și legăturile istorice reprezentau factori obiectivi care fun-

Fig. 9. Orientarea vectorului politicii externe a Republicii Moldova: integrarea în CSI versus integrarea în UE

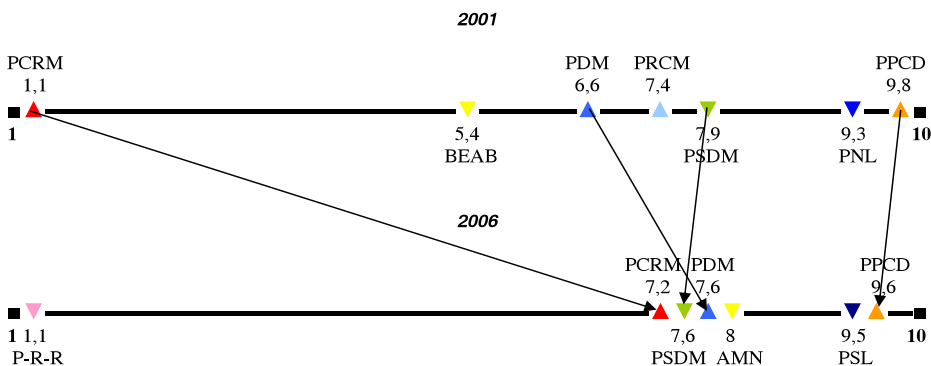
9a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

9b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

9c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – integrarea în CSI; 10 – integrarea în UE

damentau și popularizau opinia dată. Pe parcursul timpului, însă, după cum consideră unii cercetători, vicisitudinile realizării unei astfel de politici devin

din ce în ce mai vizibile²².

Problema orientării vectorului politicii externe a statului moldovenesc a ieșit în prim-plan în anii 1993-1994, după ce a trecut euforia democratizării și renașterii naționale. Dacă inițial (1989-1992) majoritatea populației opta cu vehemență pentru intensificarea relațiilor de colaborare cu statele occidentale, către 1993, când criza economică se adâncea tot mai mult, opinia publică din Republica Moldova începe să fie dominată de sentimentul de nostalgie pentru perioada sovietică care le garanta cetățenilor siguranța personală și un minim economic necesar. Toate aceste aspecte legate de asigurarea unui trai decent lipseau la început de tranziție. Drept consecință, majoritatea populației a început să sprijine ideile de reintegrare în fostul spațiu sovietic. Acest moment l-a sesizat și elita politică moldovenească, care a semnat tratatul de aderare la CSI, consfințind astfel importanța orientării pro-estice a politicii moldovenești²³. Este semnificativ și interesant faptul că în perioada devenirii sistemului de partide moldovenesc, orientarea partidelor în domeniul politicii externe era cel mai vehiculat criteriu pentru a identifica cărui pol politic (de dreapta sau de stânga) aparține un anumit partid politic.

Analiztii politici, care urmăresc dezvoltarea sistemului de partide moldovenesc, considerau, de regulă, că partidele care se pronunță pentru integrarea Republicii Moldova în spațiul CSI (fostul spațiu sovietic) sunt partide de stânga, iar cele care insistă asupra integrării țării în UE (fosta Comunitate Europeană) sunt partide de dreapta. Ulterior, în cadrul alegerilor parlamentare din 1994, 1998 și 2001, acest criteriu de departajare doctrinară continua să fie folosit cu succes (dar, deja în condițiile unui sistem de partide mai maturizat, acesta nu era unicul criteriu de identificare a poziționării ideologice). Situația a suferit schimbări calitative în anii 2004-2005, când formațiunea de guvernământ – PCRM – în pofida pozițiilor sale de stânga în tradiționalele probleme de ordin social sau economic, a început să se pronunțe în favoarea viitorului european al Republicii Moldova²⁴. În analiza de mai jos vom încerca să ținem cont de toate aspectele problemei invocate. Figura 9 reflectă poziționarea partidelor politice moldovenești în chestiunea dată, din punctul

22 O. Serebrian. *Republica Moldova, CSI și integrarea europeană*. // ziarul Timpul, 25 noiembrie 2005, nr.237.

23 Pentru mai multă informație a se accesa: <http://www.cis.minsk.by/main.aspx?uid=1272>; (accesat 24.11.2006).

24 V. Voronin. Discursul Președintelui Republicii Moldova în fața membrilor Comisiei pentru Afaceri Externe a Parlamentului European și ai Delegației Parlamentului European de Cooperare cu Republica Moldova, Strasbourg, 8 iunie 2005. // <http://www.president.md/press.php?p=1&s=3068&lang=rom>; (accesat 01.12.2006).

de vedere al funcționarilor de partid și al experților în domeniu.

Aprecierile funcționarilor de partid din întregul eșantion sunt reprezentate în fig. 9a, care scoate în evidență trei tipuri de poziții partinice în ceea ce privește politica externă. Funcționarii sunt de părere că P-R-R optează în mod categoric pentru intensificarea colaborării Republicii Moldova cu statele Comunității Statelor Independente. Poziția PCRM este apreciată drept una centristă – aprecierea de 5,2 puncte, practic, coincide cu centrul geometric al scalei (5,5 puncte). Celelalte partide – PSL, PPCD, AMN, PSDM, PDM – sunt plasate mai aproape de alternativa integrării europene.

Comparând figurile 9a și 9b, se observă că în timp ce P-R-R își păstrează pozițiile, PCRM se deplasează în direcția integrării europene. Altfel spus, funcționarii de partid – membri ai partidului comunist – văd poziția formațiunii lor ca fiind orientată spre integrarea europeană²⁵. După cum reiese din fig. 9b, PPCD este unicul partid ai cărui funcționari sunt absolut unanimi în aprecierea categorică a pozițiilor formațiunii sale în problema integrării în UE – media aritmetică a aprecierii e de 10 puncte.

Prezintă interes și poziția celorlalte partide vizavi de poziția PCRM. Astfel, majoritatea respondenților (aparținând AMN, PDM, PSL și PSDM) sunt cam neîncredători de sinceritatea mesajului integraționist lansat de PCRM²⁶. De aici și media aritmetică (5,2, spre deosebire de autoaprecierea de 7,3).

Analizând dinamica pozițiilor partidelor pe parcursul anilor 2001-2006 (fig. 9c), observăm, în primul rând, o diferență uriașă între pozițiile PCRM ocupate în anii de referință. Experții sunt de părere, că spre deosebire de anul 2001, când comuniștii se pronunțau categoric pentru integrarea în CSI, către 2006 PCRM ajunge deja la polul opus (7,2 puncte), optând pentru integrarea în UE. Această mutare a făcut ca segmentul de stânga al scalei (susținerea integrării în CSI) să fie eliberat pentru P-R-R (1,1 puncte). Per ansamblu, experții sunt de acord cu funcționarii de partid, identificând și ei P-R-R drept unica formațiune reprezentativă pro-ceseistă.

10. Consecvența în materie de integrare europeană

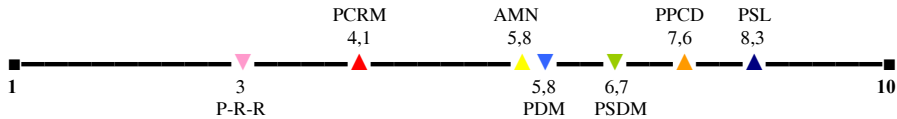
Pe parcursul secțiunii date se va analiza consecvența de care dau dovadă

²⁵ Opțiunea funcționarilor de partid intervievați în problema dată, după autori, este direct conectată la mesajul liderilor partidului și avem în vedere îndeosebi persoana președintelui PCRM – V. Voronin. Presupunem că președintele a reușit „să convingă” cea mai mare parte a liderilor locali ai partidului că pentru formațiune prioritară este integrarea europeană.

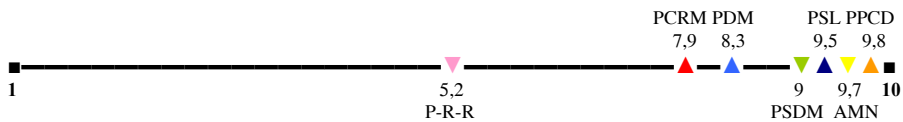
²⁶ Vezi concluziile semnate de: V. Prohnițchi, A. Oprunenco, I. Boțan, I. Goțișan *Planul de Acțiune Uniunea Europeană – Republica Moldova*: evaluarea progresului în 2005. // EUROMONITOR, 2005, nr. 1.

Fig. 10. Consecvența în materie de integrare europeană: inconsecvență versus consecvență

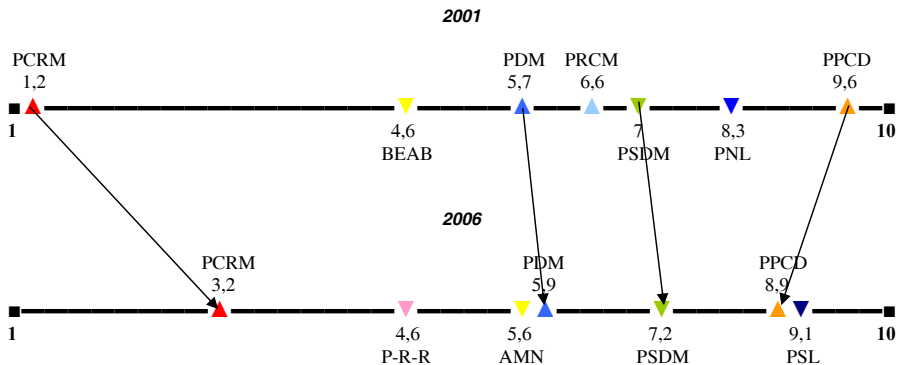
10a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

10b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

10c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – inconsecvență; 10 – consecvență

partidele cercetate în ceea ce privește politica de integrare europeană. Chestiunea în cauză nu se înscrie în clasificarea ideologică descrisă în paginile precedente, deoarece se referă nu la deosebirile între pozițiile ideologice, ci la cele între gradul de atașament pentru una și aceeași poziție. Integrarea europeană este un subiect care într-o mare măsură este unul de valență, adică specificul chestiunii date este faptul că toate partidele (cu excepția P-R-R) denotă, practic, aceleași luări de poziții și contestă doar capacitățile de realizare a cursului prevăzut de respectiva poziție programatică.

Chestiunea a fost formulată cu scopul de a identifica opinia funcționarilor de partid și a experților referitor la aceea dacă există cu adevărat o dorință unică și un consens al partidelor parlamentare în politica de integrare europeană. Figura 10 oferă răspunsurile la întrebarea dată.

Fig. 10a ne indică faptul că respondenții au sesizat diferențe mari în consecvența partidelor față de vectorul integrării europene²⁷. Cel mai puțin consecvent partid este considerat PCRM. Dar și celelalte formațiuni – AMN, PDM și PSDM – nu sunt apreciate drept foarte consecvente. Partidele considerate de către funcționari drept cele mai consecvente sunt – PPCD și PSL.

Din fig. 10b se observă că practic toți respondenții își califică formațiunile lor drept destul de consecvente. De exemplu, comuniștii își apreciază poziția partidului lor la valoarea de 7,9 p, adică foarte aproape de alternativa consecvenței. Este necesar de menționat social-liberalii sunt partidul consecvența căruia a fost înalt apreciată atât de funcționarii proprii, cât și de către colegii lor din celelalte formațiuni politice (fig. 10a și 10b).

Conform fig. 10c, atât în 2001, cât și în 2006, cel mai puțin consecvent partid a fost PCRM. Experții sunt de părere că, în pofida unor progrese înregistrate în acest domeniu (de la 1,2 la 3,2 puncte), comuniștii continuă să rămână incosecvenți în promovarea strategiei de integrare europeană. În ceea ce privește celelalte formațiuni, doar PPCD și PSL sunt apreciate de către experți drept partide cu un grad înalt de consecvență în materie de integrare europeană.

11. Orientarea ideologică

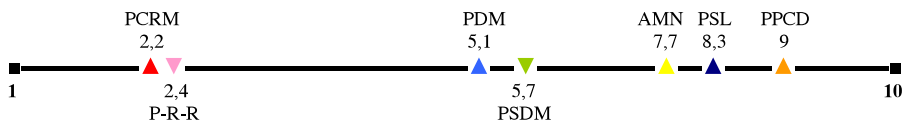
Ultima chestiune din compartimentul politic al subiectelor de ideologie a propus funcționarilor și experților să poziționeze partidele între cei doi poli tradiționali ai teoriei politice – dreapta și stânga politică. Problema dată este una cu un caracter abstract, deoarece respondenților nu le-au fost propuse detalizări conceptuale, care ar explica ce se înțelege prin „dreapta” sau „stânga” politică.

Figura 11a reflectă opțiunile funcționarilor de partid despre poziționarea partidelor politice în sistemul tradițional de coordonate „stânga – dreapta”. În accepțiunea acestora (funcționarilor) sistemul de partide moldovenesc în-

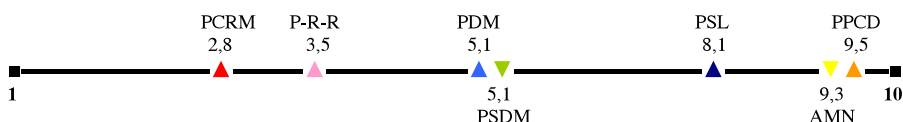
²⁷ Problema pusă în discuție pe parcursul acestui paragraf nu va include și cazul P-R-R. Autorii studiului sunt conștienți de faptul că liderilor blocului respectiv le-a fost dificil să se exprime asupra chestiunii de consecvență în materie de integrare europeană, din momentul în care ei nu susțin această orientare geopolitică a statului moldovenesc.

Fig. 11. Orientarea ideologică: *stânga politică versus dreapta politică*

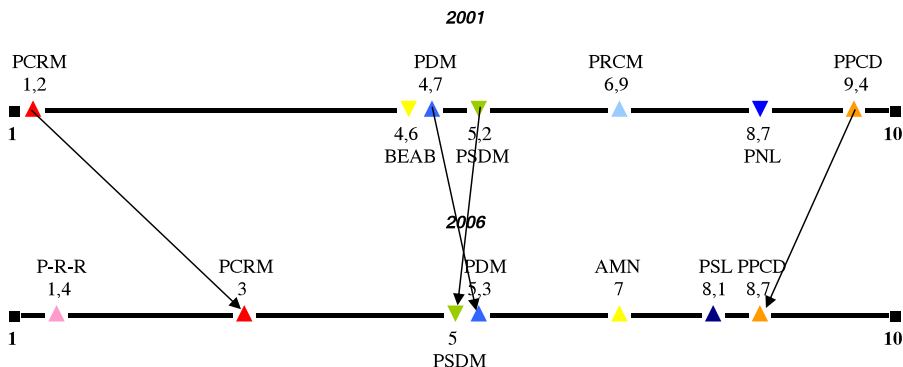
11a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

11b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

11c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – stânga politică; 10 – dreapta politică

clude trei blocuri de partide:

- stânga politică: PCRM, P-R-R;
- centrul politic: PDM, PSDM;
- dreapta politică: AMN, PSL, PPCD.

PCRM și P-R-R, la momentul actual, sunt principalele forțe politice care concurează pentru voturile electoratului de stânga. Ponderea electorală a acestora este însă destul de diferită. În pofida faptului că P-R-R ar avea un anumit potențial de creștere și dezvoltare, poziția comuniștilor se întrevește a fi mai avantajoasă în prezent, din mai multe puncte de vedere: în virtutea statutului de partid de guvernământ, relativ de succes, din cauza deținerii monopoliste a resurselor administrative; ca rezultat al unei discipline efective

de partid și al unei organizări interne reușite.

Dreapta politică este cea mai fragmentată. Nu în zadar subiectul unificării forțelor de dreapta este unul dintre cele mai preferate, mai ales în ajunul alegerilor. Pentru voturile electoratului cu vederi politice de dreapta se luptă un număr mare de partide. În cercetarea noastră sunt prezente, însă, doar două formațiuni de orientare social-liberală (AMN și PSL) și una creștin-democrată (PPCD).

Prezintă interes, de asemenea, analiza repartiției preferințelor ideologice ale partidelor în planul reprezentării parlamentare a acestora. În legislativ activează o formațiune de stânga, una de orientare centristă și trei de dreapta. Rezultatele din fig. 11a sunt repetate, în principiu, de autoaprecierile din fig. 11b.

Opinia experților reflectată în fig. 11c coincide, în linii mari, cu cea exprimată de funcționarii de partid. Conform aprecierilor experților intervievați, către anul 2006 comuniștii moldoveni au abandonat pozițiile ortodoxe specifice care i-au caracterizat în anul 2001. Ei s-au modernizat și s-au orientat spre centrul eșichierului politic. În același timp, poziția ocupată de P-R-R este apreciată de experți drept una de stânga radicală. Anumite schimbări sunt înregistrate și în cazul PPCD care, în opinia experților, către 2006 a devenit mai moderată în ceea ce privește poziționarea sa pe eșichier.

CULTURĂ ȘI IDENTITĂȚI

12. Valorile culturale

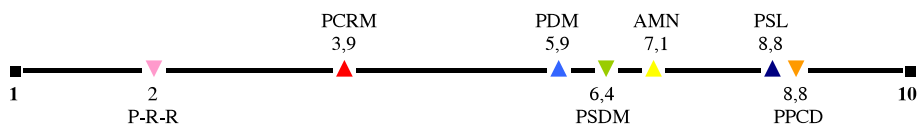
Al treilea compartiment al blocului ideologic de chestiuni include probleme de ordin cultural. Respondenților le-a fost propus să poziționeze partidele în baza unor chestiuni ce țin de politica culturală și de identitate.

Prima temă propusă presupune identificarea pozițiilor partidelor între valorile culturale ale estului și cele ale vestului. Prin valori culturale occidentale, de regulă, se are în vedere: individualismul, primordialitatea drepturilor și libertăților personale, materialismul etc. Iar în categoria valorilor culturale estice sunt incluse așa coordonate, cum sunt: colectivismul, etatismul, tradiționalismul, patriarhalismul etc.

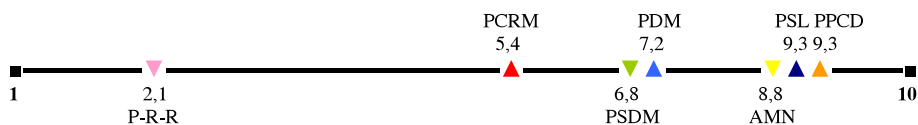
Pentru societatea moldovenească această problemă este cu adevărat importantă, deoarece integrarea în UE, despre care vorbesc majoritatea partidelor politice moldovenești reprezentative, nu implică doar schimbări în domeniul economic, ci va presupune și revizuirea valorilor culturale tradiționale

Fig. 12. Divizarea culturală: *pro-Est* versus *pro-Vest*

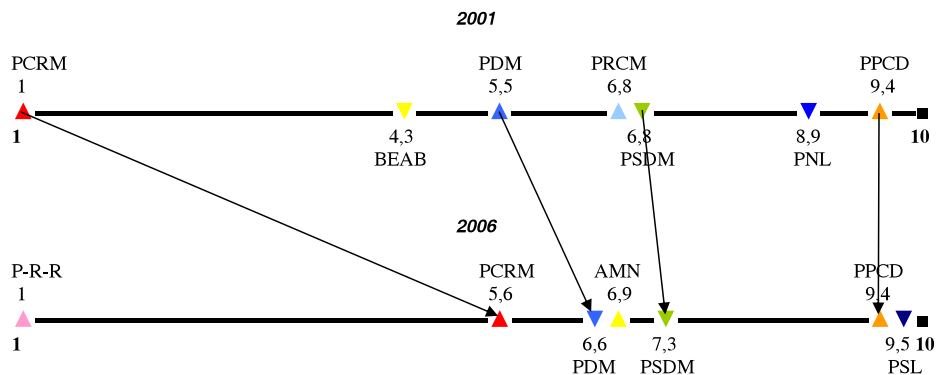
12a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

12b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

12c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – *pro-Est*; 10 – *pro-Vest*

ale societății. Societatea moldovenească, care este în mare parte o societate cu elemente ale culturii tradiționaliste puternic înfiltrate, se confruntă cu o influență masivă a valorilor și a modului de trai occidental.

Figura 12a reflectă unele variații semnificative în poziționarea partidelor politice în problema dată. PCRM și P-R-R sunt plasate spre stânga de la centrul geometric al scalei, pe când – PSDM, AMN, PSL și PPCD – spre dreapta. Ultimele două formațiuni din listă sunt considerate a fi cele mai prooccidentale. În cazul PPCD poate fi dedusă o disonanță între poziționarea partidului în problema dată (poziție prooccidentală) și valorile tradiționaliste promovate de creștin-democrați, în virtutea doctrinei îmbrățișate.

Rezultatele proiectate în fig. 12b, ne demonstrează o autopозиționare a

comuniștilor în zona centrală a scalei. În funcție de abordare, „centrismul cultural” promovat de PCRM poate fi interpretat, fie ca o căutare a propriei căi, care ar îmbina ambele tipuri de cultură, fie ca o incertitudine ce domină conducerea acestui partid vizavi de opțiunile culturale. P-R-R se plasează pe poziții culturale pro-estice, ceea ce este firesc pentru o formațiune care vede viitorul Moldovei doar alături de Rusia, Ucraina și Bielarus.

În opinia experților, cele mai semnificative schimbări de poziții s-au înregistrat în cazul PCRM care și-a temperat puțin elanul pro-estic semnalat în perioada anului 2001.

13. Identitatea etnică

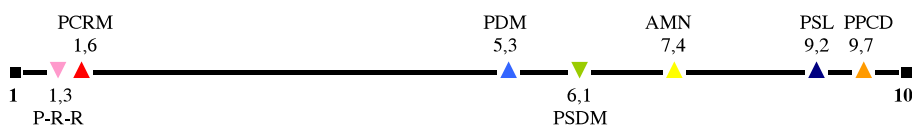
Pentru Republica Moldova, în virtutea unor circumstanțe istorice specifice, problema identității etnice este una foarte controversată. Din momentul declanșării luptei pentru eliberare națională și obținere a independenței statului moldovenesc, a apărut dilema identității etnice „moldovean - român”, divizând atât clasa politică, cât și societatea în general, în două tabere adverse. Și în ziua de astăzi, pentru un număr impunător de cetățeni ai Republicii Moldova această întrebare rămâne încă fără un răspuns clar.

Adepții românismului consideră Republica Moldova drept un al doilea stat românesc, insistând asupra identității „românești” a populației băștinașe. La baza acestui punct de vedere se află argumentul istoric despre unitatea rădăcinilor etnice. Alături de termenul de „românism”, foarte des este utilizat și cel de „unionism”. Deși acești doi termeni – *românism* și *unionism* – au un conținut semantic diferit, amândouă aceste noțiuni reprezintă unul și același proiect politic – unirea celor două state românești: România și Republica Moldova.

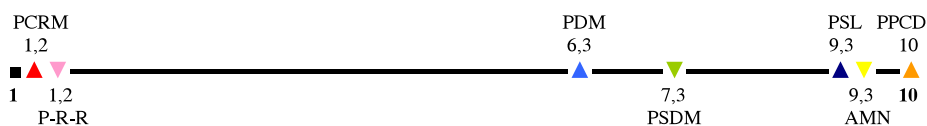
Promotorii și părtașii conceptului moldovenismului insistă asupra existenței unor diferențe fundamentale dintre *români* și *moldoveni* și susțin concepția *națiunii moldovenești*, distinctă de cea românească. Pe parcursul primului deceniu de independență clivajul identitar a fost unul din principalele criterii de poziționare a forțelor politice din Republica Moldova. Mai mult chiar, reieșind din istoria politică a statului moldovenesc, putem spune că inițial, problema identității etnice a fost punctul de departajare a forțelor de dreapta de cele de stânga. Dreapta politică era reprezentată de formațiuni ce pledau pentru ideea românismului, iar stânga era reprezentată de cei care activau sub lozinci

Fig. 13. Identitatea etnică: moldovenism versus românism

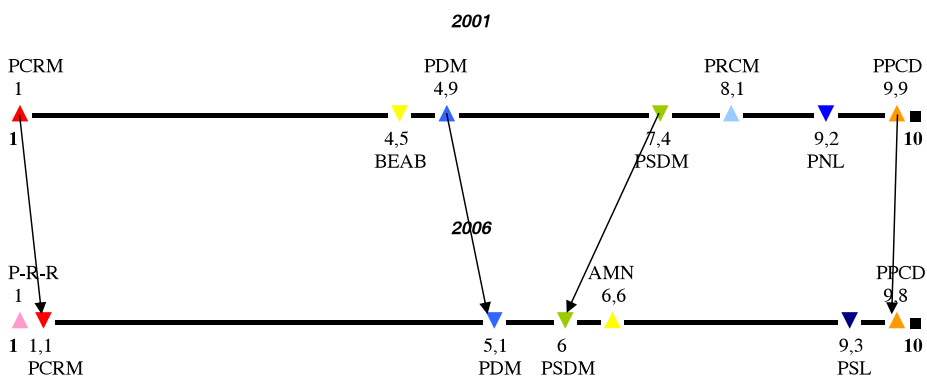
13a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

13b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

13c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – moldovenism; 10 – românism

antiromânești, antiunioniste și insistau asupra unui moldovenism exacerbant. Ulterior, dilema în cauză a fost scoasă din prim-planul vieții politice, însă ea continuă să rămână a fi un subiect de discuție destul de actual și emotiv.

Rezultatele din fig. 13a și 13b ne vorbesc despre faptul că doar trei formațiuni politice – AMN, PSL, PPCD – pot fi considerate adevărate categorice ale ideilor românismului.

Din figurile enunțate mai sus mai rezultă că PCR susține în mod cate-

goric concepția moldovenismului. Poziția partidului în figurile 13a și 13b este apreciată cu valorile de 1,6 și 1,2 puncte, respectiv. Comuniștii sunt prima formațiune politică, de la agrarieni încoace, care și-a pus drept scop consolidarea ideii de statalitate moldovenească. Moldovenismul propagat de comuniști este unul mai abil decât acel „moldovenism primitiv” promovat de PDAM în anii 1994-1997²⁸. Cu toate că, în opinia autorilor, moldovenismul actual se construiește nu doar pe ideea că *noi suntem moldoveni*, ci în special pe lozinca că *noi nu suntem români*. Pentru P-R-R, care este a doua formațiune care pledează în favoarea moldovenismului, „românismul” împreună cu „unionismul” presupun atentarea atât la identitatea moldovenilor, cât și la cea a populației alogene.

PPCD este partidul care, din momentul înființării sale, s-a situat în primele rânduri ale românismului în spațiul pruto-nistean. Activitatea creștin-democraților în acest domeniu se asociază cu ideea de *unire cu „patria-mamă”* promovată la începutul anilor '90, iar ulterior, cu grevele și demonstrațiile de protest organizate în apărarea ideilor românismului la Chișinău. Conform rezultatelor autoaprecierii, respondenții din partea PPCD sunt singurii care, în mod absolut, s-au declarat adepți ai românismului (10 puncte). De aceeași părere sunt și celelalte formațiuni.

Evaluările făcute de experți, conform datelor din fig. 13c, nu se deosebesc foarte mult de opiniile funcționarilor de partid. De asemenea, comunitatea experților nu observă schimbări substanțiale în poziționarea partidelor pentru perioada dintre 2001 și 2006. Unica mișcare mai sesizabilă este cea a PSDM care, ca și în cazurile anterioare, poate fi explicată prin schimbul de mesaje și de accente ale noii conduceri.

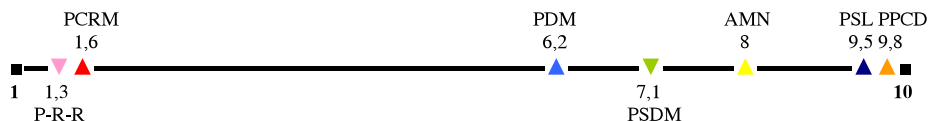
14. Denumirea limbii oficiale a Republicii Moldova

O altă coardă sensibilă a vieții politice moldovenești este denumirea limbii oficiale a Republicii Moldova. Această problemă este mai vehiculată chiar și decât cea privind identitatea etnică, fiindcă sunt multiple cazuri când cetățenii care se identifică drept *moldoveni* consideră, în același timp, că vorbesc limba română. Constituția Republicii Moldova impune denumirea de *limbă moldovenească*, pe când comunitatea științifică reclamă denumirea de limba română

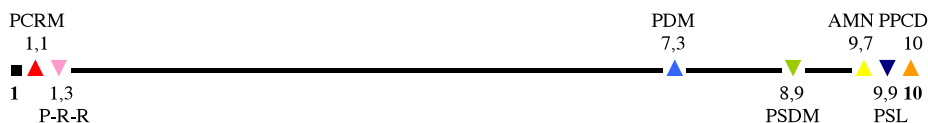
Rezultatele interviuării ne arată că clasa politică moldovenească, în problema denumirii limbii oficiale, s-a divizat în două tabere adverse. Prima tabără este

Fig. 14. Denumirea limbii oficiale a Republicii Moldova: *limba moldovenească* versus *limba română*

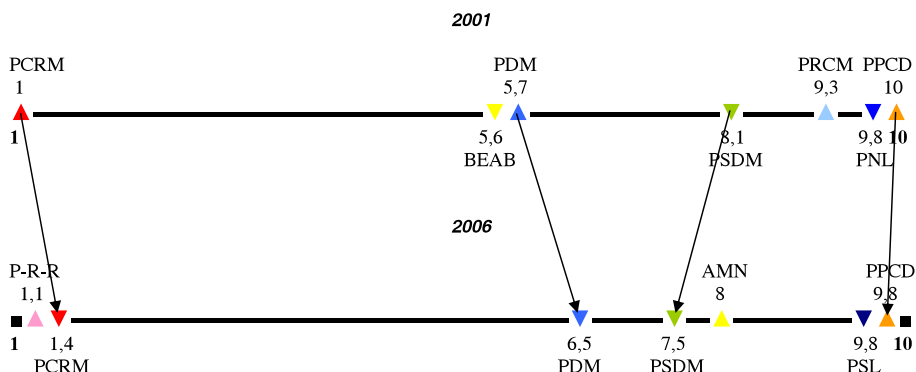
14a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

14b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

14c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – limba moldovenească; 10 – limba română

formată din PCR și P-R-R, formațiuni care insistă asupra păstrării denumirii actuale a limbii oficiale. Cea de-a doua tabără cuprinde celelalte (majoritatea) formațiuni – PPCD, PSL, AMN, PSDM, PDM – care pledează pentru denumirea de „limba română”. Poziționarea partidelor în problema lingvistică este apropiată de rezultatele poziționării în problema identității (analizată anterior). Totuși, deosebirea semnificativă între figurile 13 și 14 o constituie gradul mai mare de proximitate a pozițiilor partidelor din a doua tabără în chestiunea denumirii limbii. Astfel, partidele care susțin denumirea de „limbă română”, se situează mai compact decât cele ce sunt pentru identificarea populației băștinașe drept români. Aceas-

ta, în mare parte, se datorează pozițiilor deținute de PDM și PSDM, care pledează pentru limba română, însă în problema identității dețin poziții intermediare.

Aprecierile funcționarilor de partid vizavi de pozițiile propriilor formațiuni re-reflectate în fig. 14b sunt în general mai categorice, mai apropiate de extremități, decât aprecierile deduse din părerea întregului eșantion de funcționari, precum și din cel al experților. După cum se observă din fig. 14a și 14c, aprecierile pozițiilor partidelor obținute în urma interviuării acestor două categorii de respondenți sunt apropiate.

15. Limbile minorităților în școli

Un anumit procent din populația Republicii Moldova este format din reprezentanții minorităților etnice²⁹. Drept indicator important al atitudinii partidelor față de problemele integrării minorităților și ale apărării drepturilor acestora servește poziționarea partidelor în baza problemei despre posibilitățile minorităților etnice de a-și învăța copiii în limba lor.

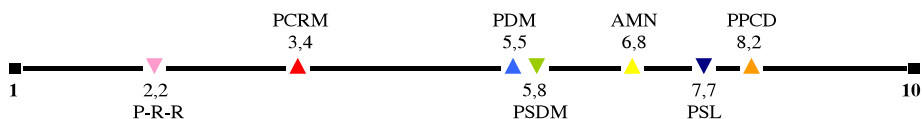
Lipsa unei poziționări radicale a partidelor de dreapta în susținerea învățământului exclusiv în limba de stat reprezintă cea mai interesantă concluzie în problema dată. Poziția PPCD, de exemplu, variază între valorile de 6,5 și 8,2 puncte, în funcție de categoria respondenților. Acest rezultat poate fi interpretat ca existența unui înalt grad de toleranță, precum și a unui anumit grad de înțelegere din partea partidelor de dreapta a necesității de a găsi modalități de satisfacere a nevoilor culturale ale minorităților etnice.

În ceea ce privește dinamica poziționării partidelor pentru perioada 2001-2006, important este de atras atenția asupra faptului că, în opinia experților, PCRM s-a deplasat semnificativ spre dreapta. Devenind partid de guvernământ, comuniștii, probabil, au conștientizat necesitatea formării unei națiuni civile integrate. Existența unui sistem de învățământ bazat pe primordialitatea limbii de stat constituie un instrument important în munca de construcție a unei astfel de societăți integrate. Creșterea rolului limbii oficiale se înscrie perfect în coordonatele conceptuale ale politicii de fortificare

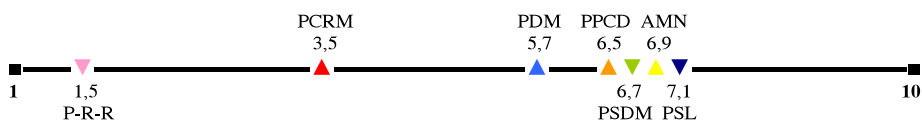
²⁹ Conform rezultatelor ultimului recensământ realizat pe teritoriul Republicii Moldova în octombrie 2004 (raioanele din dreapta Nistrului), 22% din populație au indicat o altă apartenență etnică decât cea moldovenească sau română. Recensământul realizat în raioanele din stânga Nistrului în noiembrie 2004, de către autoritățile neconstituționale ale așa-numitei rmn, ne oferă cifre conform cărora populația care se identifică cu alte grupuri etnice decât populația băștinașă, constituie 68,9% din totalul populației regiunii. // <http://www.statistica.md/recensamint.php>; <http://www.olvia.idknet.com/ol37-09-05.htm>; (accesat 12.03.2007).

Fig. 15. Limbile minorităților în școli: instruirea în limbile minorităților versus instruirea în limba oficială a statului

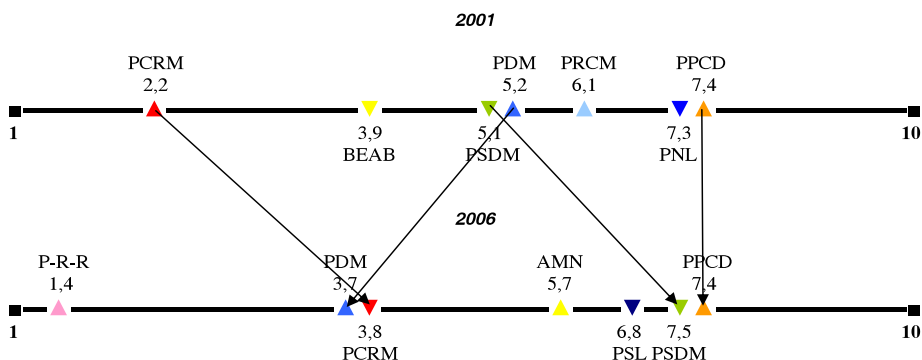
15a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

15b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

15c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – instruirea în limbile minorităților; 10 – instruirea în limba oficială a statului

a statalității moldovenești inițiate de comuniști din momentul accederii lor la putere în 2001.

16. Statutul limbii ruse și al limbilor celorlalte minorități etnice din Republica Moldova

Cu toate că este apropiată de cea examinată mai sus, chestiunea privind

statutul limbii ruse reprezintă un subiect de discuție aparte și, în anumite privințe, este chiar mai sensibilă pentru viața politică din Republica Moldova. În perioada sovietică limba rusă avea un statut privilegiat. Poziția preferențială a limbii ruse de multe ori era însoțită de măsuri discriminatorii față de vorbitorii de limbă moldovenească/română.

Mobilizarea politică de la sfârșitul anilor '80 – începutul anilor '90, denumită în literatură drept „mișcare de eliberare națională”, își propunea printre scopurile principale restabilirea statutului și prestigiului limbii vorbite de populația băștinașă. Cu toate că de la proclamarea independenței încoace singura limbă oficială a fost și rămâne a fi limba moldovenească/română³⁰, lucrările de secretariat dar și actele oficiale ale organelor administrației publice continuă să fie dublate în limba rusă. Acest lucru a provocat și continuă să provoace nemulțumiri din partea adeptilor fortificării de facto a rolului limbii române. Pe de altă parte, actuala stare de lucruri nu satisface organizațiile politice care reprezintă interesele populației alolingve și revendică statutul oficial pentru limba rusă. Caracterul controversat al problemei lingvistice i-a determinat pe politicienii aflați la guvernare pe parcursul anilor nouăzeci, să nu dorească revenirea la problema lingvistică în favoarea unei sau altei părți.

„Cutia Pandorei” a fost deschisă de comuniști care, imediat după victoria în alegerile parlamentare din 2001, au dorit să realizeze unele din promisiunile electorale și au încercat să reintroducă obligativitatea studierii limbii ruse în școli. Drept reacție, în Chișinău au demarat greve și demonstrații non-stop coordonate de PPCD. Acțiunile de protest au încetat doar după intervenția Consiliului Europei care a instituit un moratoriu asupra acestei chestiuni, liderii PCRM fiind nevoiți să-și suspende inițiativa.

Figura 16 reflectă poziționarea partidelor politice vizavi de problema nominalizată.

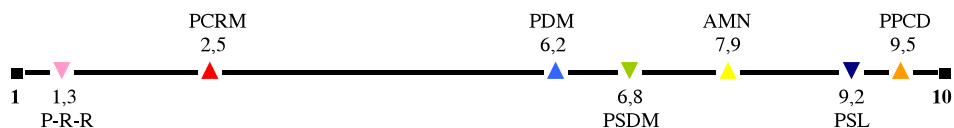
Tabloul general al poziționării partidelor politice față de problema dată, în linii mari, reproduce schema poziționării în chestiunile culturale examinate anterior: P-R-R și PCRM ocupă segmentul de stânga, iar PPCD, PSL, AMN – pe cel de dreapta. PDM și PSDM, în general, continuă să dețină poziții moderate în dreapta față de centrul scalei.

P-R-R este formațiunea cu cea mai categorică poziție în problema dată.

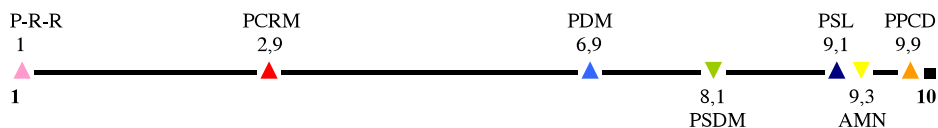
30 Legea nr.3465 din 01.09.1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.Moldovenească a statuat denumirea de „*moldovenească*” a limbii oficiale. În Declarația de independență adoptată la 27.08.1991 se face referire la „*limba română*”, iar Constituția adoptată ulterior (la 29.07.1994) a consacrat, în cele din urmă, la art.13 sintagma „limba moldovenească” în calitate de limbă oficială. Comunitatea academică din Republica Moldova, în repetate rânduri, s-a pronunțat tranșant în această privință: denumirea corectă a limbii vorbite de majoritatea populației Republicii Moldova este „română”.

Fig. 16. Statutul limbii ruse și al limbilor celorlalte minorități etnice din Republica Moldova: statut special pentru limba rusă versus statut egal al limbilor minoritare

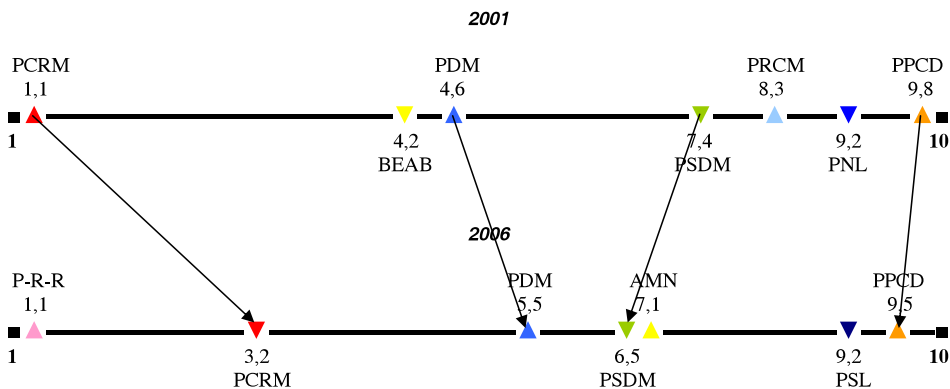
16a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

16b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

16c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – statut special pentru limba rusă; 10 – statut egal al limbilor minoritare

Toate cele trei categorii de respondenți intervievați poziționează formațiunea în apropierea nemijlocită de extremitate sau chiar pe polul care semnifică sprijinirea ideii de acordare a limbii ruse a unui statut special. Prin opțiunea dată se confirmă imaginea P-R-R de formațiune ce are drept scop principal promovarea intereselor culturale a populației rusofone. O poziție considerabil mai moderată în chestiunea dată o ocupă PCRM. Această poziție, în opinia autorilor, este determinată de diverși factori. Pe de o parte, acordarea limbii

ruse a statutului de limbă oficială a Republicii Moldova a fost una din principalele promisiuni oferite în campania electorală de către comuniștii populației rusofone a Moldovei, care reprezintă un segment electoral important pentru PCRM. Pe de altă parte, statutul privilegiat al limbii ruse le-ar putea provoca comuniștilor anumite riscuri legate de asigurarea stabilității politice în societate și ar reduce sprijinul electoral al formațiunii din partea populației moldo/româno-fone, majoritară de altfel.

Pozițiile PPCD și PSL denotă o aversiune a acestor formațiuni pentru ideea de acordare limbii ruse a statutului privilegiat. Iar dacă luăm ca bază rezultatele autoaprecierii, în categoria dată se include și AMN.

17. Libertatea cuvântului și morala

O chestiune importantă și semnificativă pentru cultura politică o reprezintă cea a necesității impunerii unor limite morale pentru libertatea cuvântului în mass-media. Subiectul cu privire la limitele libertății constituie o parte din discuțiile cu privire la libertatea presei, problemă importantă pentru viața politică din Republica Moldova, mai ales după accederea la putere a PCRM.

După cum ne demonstrează fig. 17a și 17b, atunci când alternativele propuse sunt „limite morale” și „libertatea cuvântului”, partidele nu se poziționează în imediata apropiere a extremităților. Anumite trăsături ale poziționării specifice chestiunilor de cultură, examinate anterior, sunt evidente și în cazul acestui subiect. P-R-R și PCRM se poziționează în partea stângă a scalei, în timp ce celelalte partide – în dreapta. Spre deosebire de majoritatea chestiunilor anterioare, în acest subiect poziția de extremă stângă este deținută de PCRM și nu de P-R-R.

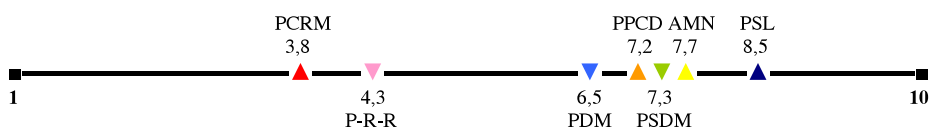
Poziționarea PCRM denotă o anumită susținere din partea formațiunii a tezei privind necesitatea impunerii unor limite morale. După cum ne arată autoaprecierea comuniștilor, PCRM este interesat să sublinieze caracterul destul de moderat al susținerii acestei teze – 3,8 puncte (fig. 17b). Respondenții de la celelalte partide au o altă părere, ei apreciind poziția PCRM mai aproape de polul limitelor morale (fig. 17a). Această constatare se datorează faptului că reprezentanții altor partide consideră că partidul de guvernământ împiedică afirmarea libertății cuvântului și dezvoltarea unei mass-media cu adevărat independente de puterea politică. După cum rezultă din Anexa VI, poziția PCRM este apreciată cu cele mai mici cifre (adică cele mai apropiate de poziția

Fig. 17. Mass-media și morala: *limite morale versus libertatea deplină a cuvântului*

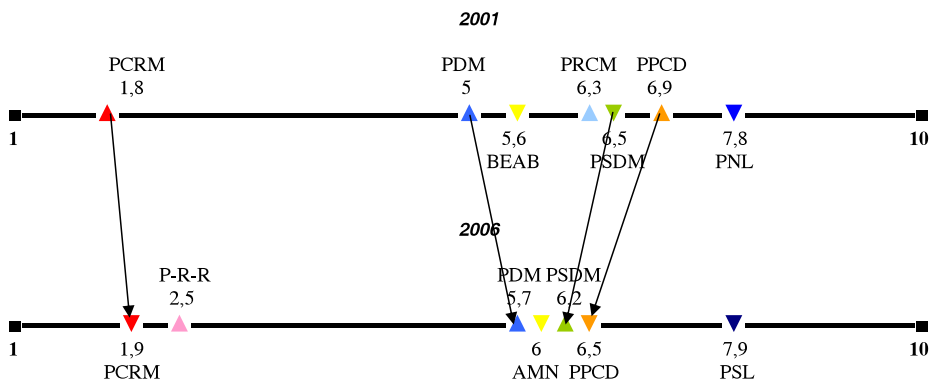
17a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

17b. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

17c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

Notă: 1 – libertatea cuvântului trebuie limitată de normele morale; 10 – libertatea cuvântului trebuie să fie deplină

extremă 1) de către formațiunile care nu au acces sau au un acces limitat la tribuna Parlamentului pentru a-și mediatiza poziția, fiind astfel nevoite să se folosească exclusiv de mijloacele de informare în masă.

Experții, în comparație cu funcționarii de partid, sunt și mai categorici în luarea de atitudine față de poziția PCRM în problema dată, considerând că această poziție este orientată spre limitarea libertății cuvântului. Datele din fig. 17c ne mai arată că, în opinia experților intervievați, poziția comuniștilor practic a rămas neschimbată în toată perioada aflării acestora la putere.

Din punctul de vedere al poziționării doctrinare clasice, destul de interesantă este poziția deținută de PPCD. Partidul se pronunță în favoarea libertății cuvântului, acordând o mai puțină importanță limitărilor de natură morală. Acest moment nu se pretează întocmai pretențiilor conservatoriste ale formațiunii. Poziția partidului, însă, poate fi explicată prin logica unei societăți în tranziție, în care valorile democrației participative încă nu au prins întru totul rădăcini, și unde libertatea cuvântului rămâne a fi dezideratul principal al partidelor de opoziție cu vocație democratică.

Conform aprecierilor tuturor celor trei categorii de respondenți, PSL se desprinde de restul partidelor prin opțiunea sa categorică în favoarea libertății de exprimare (fig. 17a, 17b, 17c). Poziția PSL este în corespundere cu doctrina liberală împărtășită. Poziția AMN, alt partid ce se declară liberal, în problema alegerii între libertatea cuvântului și limitarea morală a acestuia este mai puțin radicală.

18. Religia și politica

Respondenților li s-a propus să estimeze pozițiile partidelor în problema aplicării principiilor și normelor religioase în politică. Subiectul dat comportă în sine două aspecte diferite și prin urmare trebuie analizată prin prisma a două optici. Pe de o parte este vorba despre atitudinea față de relația „autoritate religioasă – putere politică”, iar pe de altă parte, de oportunitatea utilizării tematicii, moralei, principiilor creștine în discursul și acțiunile politice.

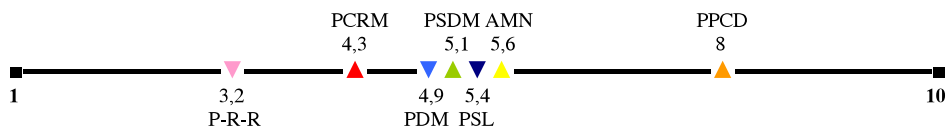
În baza datelor inserate în figurile 18, pot fi deduse câteva concluzii cu caracter general. PPCD este unicul partid care, la etapa dată a dezvoltării politice a Republicii Moldova, se pronunță pentru utilizarea principiilor religioase în politică. Celelalte formațiuni politice relevante din punct de vedere electoral susțin într-o măsură mai mare sau mai mică principiul separării religiei de politică.

P-R-R se poziționează pe flancul stâng al eșichierului politic moldovenesc în problema dată. Aprecierile poziționării P-R-R ce transpar din fig. 18a și 18b (3,2 și 2,4) denotă, însă, lipsa unei atitudini radicale în problema dată din partea formațiunii. Poziționându-se mai aproape decât celelalte partide de centrul scalei, AMN deține cea mai moderată poziție în opțiunea sa între separarea totală a religiei de politică și aplicarea principiilor religioase în politică.

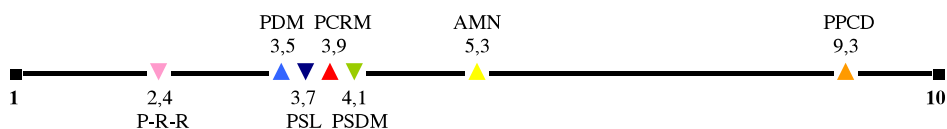
Comuniștii moldoveni, în luarea de atitudine față de religie, nu au urmat postulatele învățăturii marxist-leniniste și nu au luat poziții ateiste și antireligioase.

Fig. 18. Religia și politica

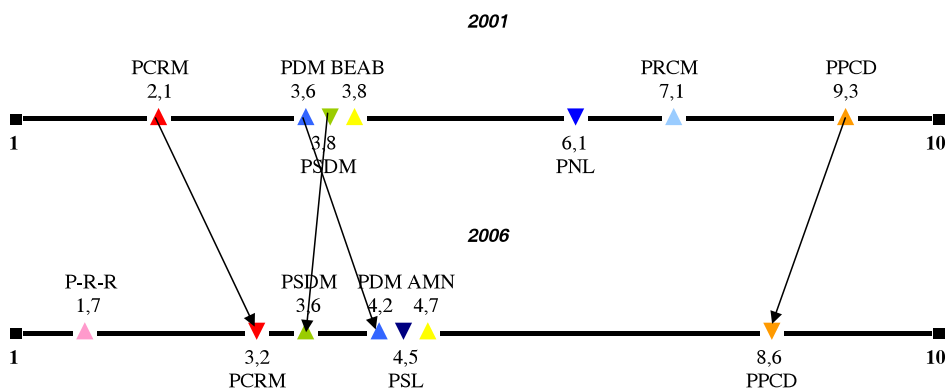
18a. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.

18b. Autoevaluarea partidelor, aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.

18c. Dinamica pozițiilor partidelor politice, aprecierea dată de experți.

Notă: 1 – Separarea completă a politicului de religie; 10 – Aplicarea principiilor creștine în politică

După cum rezultă din datele autoaprecierii, poziția comuniștilor în problema dată este mai puțin apropiată de extremitatea scalei ce semnifică separarea religiei de politică decât poziția P-R-R și a altor partide.

Analizând evoluția pozițiilor partidelor politice, care rezultă din fig. 18c, constatăm că cele mai semnificative modificări de poziții au fost înregistrate în cazul PCR. Poziția partidului s-a deplasat semnificativ spre dreapta. Dacă în 2001 se considera că comuniștii, reieșind din principiile lor ideologice, vor evita contacte cu autoritățile religioase, către anul 2006 experții au observat

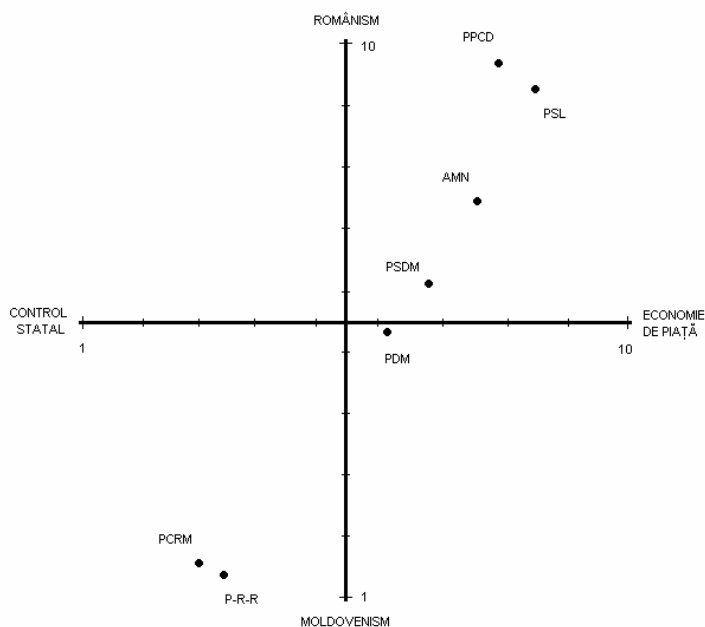
că aceste două instituții sociale „au găsit limbaj comun” și colaborează destul de eficient.

Printre motivele ce ar explica o astfel de colaborare autorii studiului ar evidenția două. În primul rând, este vorba despre o tendință tradițională pentru biserica ortodoxă de a colabora cu puterea politică, indiferent de orientarea ideologică a acesteia. Iar în al doilea rând, pot fi menționate dividendele electorale ale partidului de guvernământ de pe urma colaborării cu biserica. În condițiile în care electoratul activ este concentrat în special în mediul rural, care tradițional este mai religios decât electoratul urban, partidul de guvernământ are un motiv în plus de a fi interesat în colaborarea cu Biserica.

Poziționarea partidelor în plan bidimensional: **Ilustrarea modului de abordare**

În figurile de mai jos este prezentată poziționarea partidelor politice într-un sistem cu două coordonate. Figurile conțin o proiecție a pozițiilor partidelor în plan dimensional, reieșindu-se din chestiunile, care, în opinia autorilor, sunt

Fig. 19. Proiecția pozițiilor partidelor în plan bidimensional: identitate / economie

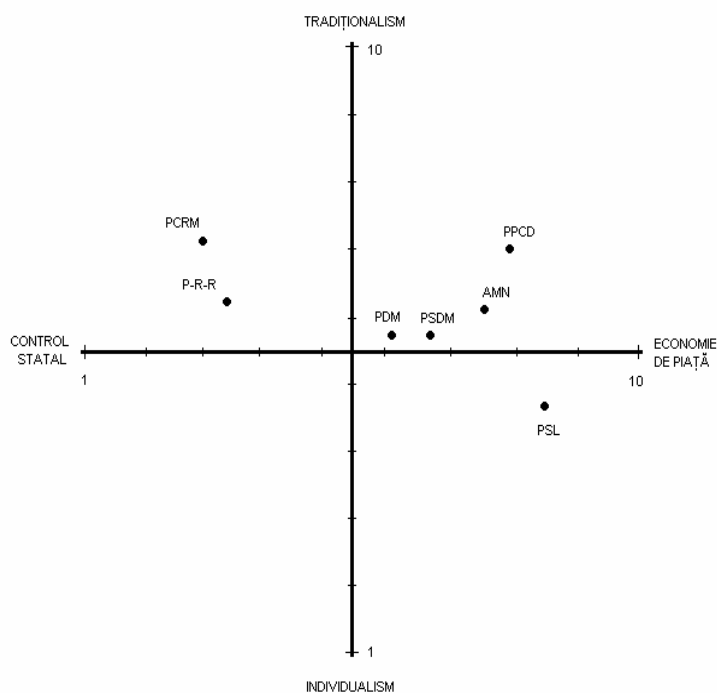

într-o anumită măsură reprezentative pentru subiectele cu care partidele se confruntă în așa domenii fundamentale ale concurenței de partid, cum sunt *economia și identitatea culturală*.

Figura 19 reflectă pozițiile partidelor în baza a două subiecte – *gestionarea economiei naționale (axa X) și identitatea etnică (axa Y)*. Primul subiect (criteriu) a fost selectat pornindu-se de la caracterul său clasic în identificarea poziționării ideologice a partidelor politice. Al doilea subiect este unul specific pentru cazul Republicii Moldova, și a fost deosebit de actual în perioada constituirii sistemului de partide moldovenesc. La moment, chestiunea identității etnice rămâne a fi una importantă pentru societatea moldovenească.

Datele Figurii 19 indică asupra faptului că partidele, precum PPCD și PSL pe de o parte, și PCRM cu P-R-R pe de alta, se situează pe poziții diametral opuse.

Fig. 20. Proiecția pozițiilor partidelor în plan bidimensional: valori sociale / economie

Polarizarea pe axa X este mult mai înaltă decât cea de pe axa Y, adică chestiunea identității etnice polarizează societatea cu mult mai mult decât problemele gestiunii economiei naționale. AMN, la fel ca și PPCD cu PSL, se află în cadranul I al sistemului de coordonate, la intersecția *românism* – *economie de piață*, dar pe poziții mai moderate. PSDM și PDM dețin poziții centriste, ambele înclinând spre *economia de piață*, în timp ce în problema identității PDM este orientat în direcția *moldovenismului*, iar PSDM spre *românism*.

Figura 20 este structurată la fel, în baza a două subiecte. Criteriul economic a fost păstrat, iar problematica națională a fost înlocuită cu chestiunea privind valorile sociale: *tradiționalism* – *individualism*. Analiza amplasării partidelor în Figura 20 ne permite să observăm că majoritatea partidelor, cu excepția PSL, sunt concentrate în cadranele I și IV ale sistemului de coordonate. Trebuie subliniat că formațiunile amplasate în cadranul I al Figurii 20, sunt mai apropiate una de alta, decât cele din cadranul I al Figurii 19. Altfel spus, diferențierea pe axa *tradiționalism* – *individualism* pentru majoritatea